

salutem. Tercio in dicitur gratia ipse donum. scilicet
 duntaxat datum ad merendum. quod quidem do-
 num gratia gratia faciens appellatur. Sine
 ista gratia nullus potest mereri. nisi in bono proficiat.
 nisi ad gloriam pervenire. Ista triplex gratia invenitur
 in mundo apostolice. Vbi autem gratia dei sum id quod
 sit. Ecce primum. Et gratia est in me uacua non
 fuit. Ecce secundum. Et gratia est semper in me manet.
 Ecce tertium. Per predicta dicitur gratia gratis datur
 ut est deus. Iste gratia gratia signum. ut est propheta.
 et potestas facienda miracula. Gratia gratia
 faciens. distinguitur in operante et cooperante.
 Gratia operans dicitur perveniens. et incipiens. ac li-
 bans. quia peccatum expellit. Gratia cooperans dicitur
 subsistens. proficiens. ac adiuvans. quia ad-
 iuvat libitum arbitrium. et ei cooperatur in
 merito. **M**ultiplex distinguitur bonum. In
 enim bonum per eam ut dicitur. Unde. Ne-
 mo boni nisi solus deus. Est etiam bonum per
 participationem. et hoc distinguitur in mul-
 tiplex bonum. Iste est bonum nature. Augustinus.
 Omne quod est in quantum est. bonum est. Gene-
 si. Vidit deus cuncta que fecerat et erat ualde
 bona. Iste bonum in genere. hoc est bonum ex ob-
 iecto suo sic demostriat. Nam ibi est actus in
 debita materia. et si deficit forma circum-
 stantiarum. hoc est bonum ex circumstantia. hoc
 est quod ex genere uestitur debitis circumstan-
 tiis. hoc est dare elemosinam indigenti in te-
 pore necessitatis ex compassione. et huiusmo-
 di. hoc est bonum virtutis. hoc est quod operi profecto
 addit ex parte operantis. quod est per habitum
 mentis bene institute. hoc est bonum meritum. ut
 quod addit ipsi operi. debet finis intentio.
 super motum naturalem. hoc est bonum gratie. ut est
 ipse habitus. deo gratia faciens. hoc est bonum
 gratie. ut est bonum eterne remunerationis.

Effectus gratie **De Effectu gratie. iii.**
 Est quod exerceat libitum arbitrium. ad bo-

num cogitandum. et sanat ipsum mutando
 affectum. ipsum roborans producendo ad
 actum. Iste gratia deum hominem reconciliat.
 a peccato liberat. et etiam penam in temporale
 commutat. hoc gratia opera nostra meritoria facit.
 et bona per peccata amissa restituit. atque stabu-
 lum in palatium convertit. hoc per gratiam ef-
 ficat anima. sponsa christi. filia regis eterni.
 templum spiritus sancti. ipsam animam illuminat.
 purgat. et perficit. mentem elevat. deo assimi-
 lat. et spirituali solatio cibatur. **N**ota quod quoniam
 utis virtus gratuita simul in se ante cum gratia.
 non tam habet effectum sicut ita cito sicut
 gratia. quia effectus gratie est gratia facere deo. et
 facere dignum uita eterna. et hoc effectus statim est
 in mundo post baptismum. Virtutis autem
 effectus est etiam actum meritum de po-
 tentia. et hoc effectus non statim est in mundo post
 baptismum. hoc autem non est propter defectum
 virtutis. sed propter defectum vel impotentiam nature
 agentis. Puer enim non est habitus ad ac-
 tus voluntarios. unde sciendum quod tri-
 plex est perfectio. Prima est gratie. et causa
 est gratuitum. Secunda est virtutis. et causat bo-
 num actum. Tercia est operis. et causat meritum.
 Penultima perficit animam. secunda anime potentia
 as. tertia ipsos actus. **De Qualitate virtu-**

tu. iii.
Nunc de virtutibus est agendum. **tu. iii.**
 Et primo quod sit. Virtus est ut ait
 Augustinus bona qualitas mentis. qua bene
 vivit. qua nemo male utitur. quoniam solus deus
 in homine operatur. hoc diffinitio datur in
 comparatione ad agentem. Iste secundum Augu-
 stinum. virtus est habitus mentis bene constitu-
 te. hoc diffinitio datur in comparatione
 ad subiectum in quo est. hoc dicitur philosophi.
 Virtus est habitus voluntari immediate
 consistens quod ad nos. terminata ratione.
 prout sapiens determinabit. hoc diffinitio

datum in comparatione ad actum circa quoniam
est. Sic dicitur Tullius. Virtus est dispositio
perfecta ad optimum. hoc datur in comparatione
in fine. Sic Platonus. Virtus est animi habi-
tus. nature decem. uite ratio. mox pietas.
cultus diuinitatis. honor hominis. eterne bea-
titudinis meritum. hoc distinctio datur in co-
mparatione ad effectum. Distinctio autem sic ex-
ponitur per Augustinum. Virtus est bona qualitas
mentis. hic ponitur qualitas per generem. bona
dicitur ad differentiam malorum qualitatum anime
Vnde quoque bona. quoniam a bono deo datur. et
bonos tantum inhabitat. et bonos facit.
et ad bonum operum producit. Mentis ponitur
ad differentiam qualitatum que sunt in corpore
Quia bene uiuit. ponitur ad differentiam
qualitatum. hijs recte intelligitur sicut sci-
entia. qua nullum male uititur. ponitur ad
differentiam illorum quibus bene et male uti
possunt. Quoniam deus solus in homine operatur.
ad differentiam ponitur uirtutum cardinalium
que habentur per acquisitionem. Cura aliam
distinctionem. Augustinus. nota quod ponitur ibi
habitus mentis bene constituitur. et hoc ad simi-
litudinem regni. quod tunc bene instituitur
quando recte consultatur. et quando impatiens. et uir-
te obedit. Eodem modo bene instituta est
mens. si ratio uisite consultat. si uoluntas.
bene impatiens. et si sensualitas debito modo
obedit. Etymologia uirtutis hec est. Virtus
enim dicitur. quasi uis intus. et hoc uis consistit
in aggressionem arduorum. et incollantia ad
inimicos. et in abstinentia placitorum. Sic uir-
tus dicitur. quasi uirum uirtus nitens. Sic uir-
tus dicitur. quasi status uiri. Cum uirtus in me-
dio consistat. hec uirtus dicitur. quasi uirum tu-
ens. Sic uirtus dicitur. quasi uirtus uirtus. Cum uir-
tus in medio consistat. illud medium est in
tribus. scilicet in agendis. scilicet in se. et circa.

modum. Apud. Rationabile sit obsequium uel
trium. In habendis. scilicet in se. et in
digentia. Pribus. Diuitias et paupertates ne
deus in. et tantum uirtus meo tunc necessa-
ria. In sustinendis. scilicet elenari in yphis. et
deici in aduersis. Vnde non declines neque ad dexte-
ram. neque ad sinistram. Multiplex est perfectio
scilicet sufficientie. hanc habent omnes existen-
tes in karitate. Redimus. huius primum est serua-
re continentiam. Religionis. huius primum est
renunciare omnibus. Prelationis. hic debet a-
nimam ponere per omnia. Securitatis. huius primum
est habere morem in desiderio suo. et uitam
in patientia. Ad primam perfectionem tenet
quilibet. ad ultimam uero nullus. Sed ad tres me-
dias. tenent alii ex causis. Virtus com-
paratur multis rebus. Auro. Ecclesiastice.
Aurum probat fornax. Thesaurum. Mathei. Si-
mile est regni celorum thesauro abscondito in
agro. Bemus. Ecclesiastice. quasi uas aurum
solidum. denari omni lapide precioso. Arme
Regum. Quoniam occiderunt foetres in bello. amie-
runt arma bellica. Arboribus. Mathei. In-
nus arbor facit fructum bonum. dicitur hoc hu-
go de suo uictore. Arbor sapientie per timo-
rem seminat. per gratiam irrigat. per fidem
radicat. per deuotionem germinat. per desiderium
crescit. per karitatem roborat. per spem in-
ter. per disciplinam floret. per uirtutem fructifi-
cat. per patientiam matrescit. per morem carpi-
tur. Floribus. Canticus. Fulcite me floribus. fon-
tib. Canticus. Fons ceterorum puteus aquarum ui-
uentium. Semitis. Pribus. Viret uirtus pul-
chre. et omnis semite illi pacifice. Vestibus.
Psalmista. Altitudo regina ad dextris tuis
uestitu deaurato. Stellis. Baruch. Sed
le lumem dederit. Pignitis. Canticus. Ince-
pta que ascendit per desertum sic uigula fumum
ex aromatibus mirre et thuris. et unguis

pulvis pignitarij. Cibarijs. Unde illd. Me
 cibus est: ut faciam uoluntate patris mei.
 Als. Psalmista. Assumpsit penas sic colu
 ba. Tres s^t bone uirtutis addiciones. scilicet
 temptationis remotio. actiui multiplicatio.
 in bono delectatio. Primum. ipsam uirtu
 tem in radice firmat. Secundum. quasi floreb^{us}
 deorat. Tertium. sapore fructiui delectat.
 Simul^{ter} dicendum est. qd ad estimationem
 uirtutum q^uor ista g^{er}unt. scilicet disposi
 tio p^{ro}parans. habit^{us} informans. operatio p^{ro}bas
 uirtutum g^{er}onas. **De Medacōne uirtu.**

Uirtutes omnes in eodem homine. v.
 s^t equales. licet int^{er} se sint distinc
 te. & p^{ro}bas excellentias habentes. & h^{ab} equali
 tas in multis consistit. Equales namq^{ue} uirtu
 tes s^t. Primo. q^uantum ad essentia. quia om
 nis uirtus simplex est. Sec^udo. q^uantum ad e^{ss}dem
 radicatione in anima. sc^{ilicet} qd in ipsis est.
 Tertio. q^uantum ad relatione ad eundem fine.
 q^uia om^{ne} uirt^{us} p^{ro} d^{omi}ni opant^{ur}. Quarto. q^uantum ad
 equalit^{er} effectum. q^uia equalit^{er} faciunt digni
 terna uita. Quinto. q^uantum ad e^{ss}dem facili
 tatem ad actus suos. q^uantum in ipsis est. nisi
 impediant. Sicut uirtutes equales s^t p^{ro}
 dictis modis. sic ineq^uales s^t alijs modis. Pri
 mo. q^uantum ad usum. q^uia uirtutes s^t sicut ar
 ma. s^{icut} sic miles nō potest equalit^{er} pug
 nare cū omnib^{us} genibus armor^{um} q^uos habet.
 imo meli^{us} pugnat cū illis que frequ^{en}ti
 usitauit. sic est de uirtutib^{us}. Sec^udo. q^uantum ad
 auctoritate. quia sc^{ilicet} qd in h^{ab} maior omnib^{us}
 uirtutib^{us} est karitas. & quib^{us} uirtus po
 test e^{ss}e maior alia sc^{ilicet} alioq^{uam} p^{ro}portionalit^{er}
 q^{uam} habet. ul^{ter} alioq^{uam} effectiui. Tertio. q^uantum
 ad feruore. quia una uirtus feruenti^{us} ali
 a opatur. Sciendum etiā qd eadē uir
 tus nūmo nō est sibi eq^ualis. Crescunt enī
 uirtutes multis modis. scilicet q^uantum ad i

entione. q^uantum ad radicatione. q^uantum ad
 potentia uirtutis. q^uantum ad maiore ex^{er}citio
 ne diuine similitudinis. q^uantum ad diuini
 tatis p^{ro}manentia. Preterea notandū est qd
 crescente una uirtute. crescunt om^{ne}s. & ha
 bent exemplū in cythara. i^{tem} quia si debet e^{ss}e
 debita p^{ro}portio sonor. necesse est ut q^uando una
 tendit choeda. quod omnes alie tendantur.
 ne i^{tem} armonia fiat dissonantia. **Quare aut**
 polleat alijs usui uni uirtutis magis q^{uam} al
 ius. multe sunt rationes. Prima est. quia d^{omi}
 sic placet. q^uia etiā datur est uirtuti. Alia n^{atur}a
 p^{ro}portio. q^uia magis est consona cū opibus
 uni uirtutis q^{uam} alius. Tertia est usitatio. q^u
 a scilicet magis ex^{er}citant se circa unā uir
 tute. q^{uam} circa aliam. Quarta. q^uia min^{us} im
 pugnat a uicio contrio illi uirtuti. Quinto. q^uia
 maiore discretionē habet uni uirtutis q^{uam}
 alius. Quilibet enī uirtus p^{ro}bas habet ra
 tiones. Sexta est difficultas status. q^uia cū
 de nouo alijs comitit. licet maiore habe
 at karitate quam ali^{us}. qui diu fuit in ka
 ritate. nō est tam ita expeditus ad bene a
 gendū. sicut ille. p^{ro} reliquias peccator^{um} q^u
 adhuc in herent. **Magnitudinē scientie**
 debet respondere magnitudo uirtutis. & h^{ab}
 multiplici ratione. Ratione exempli di
 uini. Ioh^{annis}. Pleniū grā et uitate. Actiui
 ap^{osto}lor^{um}. Cepit ih^{esu}s facere & docere. Ratione
 exempli ange^{lic}i. Quia q^uanto plus cognoscit.
 tanto plus diligit. Ratione exempli huma
 ni. Math^{ie}. Q^uis autē fecit & docuit sic ho^{mo}.
 h^{ic} maximus uocabit^{ur} in regno celor^{um}. Ra
 tione exempli naturalis. q^uia lux & calor
 in sole p^{ro}portionant^{ur}. Ratione obligatiois.
 Sicut. Cui plus g^{er}unt. p^{ro} ab eo exigit^{ur}.
 Ratione pene declinationis. Luc^{is}. Sim^{il}is
 sciens uoluntate d^{omi}ni sui. & nō faciens. pe
 nis uapulabit^{ur} multis.

Connecte sicut sibi *De uicibus uirtutum.*
 Conueniuntque uirtutes: ita ut quae una
 habet omnes habeat. Prima ratio est largi-
 tas dei dantis. quae non dat unam sine alia. Se-
 cunda ratio est. quia sicut membrum unum ali-
 o indiget: ita est in uirtutibus. Tercia ratio est.
 quia sicut in cythara est. si una chorda desi-
 erit. non est harmonia perfecta: ita si in anima
 erit perfecta spiritalis melodia. nisi omnes
 affluerint uirtutes. Quarta ratio est. quia con-
 tra singula uicia sunt aliquae uirtutes. Unde
 omnes oportet habere uirtutes: ut omnia
 uicia impugnent. Nam sicut miles mili-
 tari non expeditur. nisi omnia arma habe-
 at: ita nec miles christi. si uirtus aliqua desi-
 erit. Contra similitudo est. quia sicut stelle
 et planete semper in sphaera suis sunt: ita uir-
 tutes oportet esse in anima. Sexta est
 quia anima est. quasi uas auri solidum. or-
 natum omni lapide precioso. id est uirtutibus.
 Septima est. quia anima est. quasi ortus no-
 bilis cui non desit decore alicuius florens uel ar-
 boris. Octaua est. quia anima est sicut apo-
 theca. cui non desit medicina alicuius prae-
 gnati uel radicis. Et quae connectione uirtutum
 dicta sunt. intelligi debent de uirtutibus quae
 sunt. quae omnes quo ad habitum connexae
 sunt. sicut quae ad actus minorum sunt effectus.
 et haec simul sunt uirtutes. tamen aliquae
 dicuntur matres uirtutum. non quod habitus
 uirtutis generet habitum uirtutis. sed mo-
 tus motum. Sicut dicit Bernhardus. Lectio
 inquit parit cognitionem. cognitio amorem.
 amor frequentiam. frequentia familiaritatem.
 familiaritas fiduciam. fiducia
 facilem imperatorem. Secundum hunc mo-
 dum quatuor dicuntur esse matres uir-
 tutum. scilicet fides origo. quia ex motibus
 fidei surgunt motus aliarum uirtutum!

karitas educatione. patientia regimine.
 humilitas conseruatione. **U**icia uero non
 sunt conuexa sicut uirtutes. Ratio huiusmodi
 ratio est. quia uicia sunt in nobis ex operibus
 nostris quae simul non sunt. Virtutes autem theo-
 logicae non sunt in nobis per acquisitionem. sed per
 infusionem. Alia ratio est. quia sunt opposita ad
 finem. Sicut auaritia et prodigalitas. quod
 non est in uirtutibus. *De effectu uirtutum. vii.*
Virtus commendabilis est. Prima
 causa efficiens. quae deus est. Ipsa enim
 ut ait Augustinus solus deus in homine o-
 peratur. Secundo a causa materiali in qua quia non
 nisi bonos inhabitat. non est sic de bonis na-
 turalibus et fortuitis. quia talia plura deus super
 uultos et iustos. Tercia a causa formali. quia
 decore est spiritalis. Psalmista. Omnes gloria
 eius abuntus. Quarta a causa finali. au-
 gustini. Primum uirtutis est ipse deus quod dedit
 uirtutem. **V**irtus est bona multipliciter. Pri-
 mo in se sicut ait Augustinus. Virtus est bona
 quod bonitas mentis. Nota quod bona est possessio. quae
 propinqua est ciuitati. haec autem quia in ci-
 uitate est. quia in anima. Secundo in compara-
 tione. ad hebreos. Optimum est gratia sta-
 bilitate cor. Tercio in operatione. quia bonum
 facit opus hominis. quod non minorum est. nisi
 procedat a uirtute. Gregorius. Nil habet in
 uirtutis ramus boni operis. nisi manserit in radi-
 ce karitatis. Quarta in mutatione. quia
 ex lupo facit agnum. et tenebras comitum in
 lucem. Malum enim culpe mutat in bonitatem
 gratiae. et malum pene mutat in bonum gratiae.
 quod significat conversionem in uinum. Quinto
 in distinctione. quia per uirtutes distinguuntur
 filii dei. a filiis diaboli. Iohannes. In hoc cog-
 noscent omnes quia discipuli mei estis. Sex-
 to in exemplificatione. quia omnes sancti stu-
 debant uirtutibus. Unde commendantur in alio

si dilectionem ad inuicem habuerit.

64.
innocentiā. In Abrahā obedientiā. In Jo
seph continentiā. In moysi mansuetudi
nem. In David humilitate. & sic de alijs.
Gaudabilis ē virtus pro multa. quia magne
dignitatis christi doctore habuit. Unde illud
Dicitur a me quia mitis sum & humilis corde.
Quia magne sublimitatis. Tulli. Virtus una.
diffusa est in radicibus altissimis. Ita magne
recunditatis. Psalmista. In custodiendis il
lis retribuit multa. Quia magne utilitatis.
Boetius. Nihil sine pena sunt vitia. nisi
quod sine primo sunt virtutes. Quia magne feci
tatis. Tulli. Hic dictum est ut deum sapientia est.
ut omnia tua vite posita esse dicas. Comen
dabile est studium virtutis. studio scientie.
Ratione exempli. quia sci fieri facit. Ratione
auctoritatis. Apollonius. Non in sermone est reg
num dei. sed in virtute. Ratione effectus. quia
vires peccati expellit. scientia non. Ratione
originis. quia a deo infunditur virtus. scien
tia per studium acquiritur. Ratione finis. quia vir
tutis finis est gloria. & non scientie. Ratione ob
iecti. quia obiectum virtutis est bonum. scientie ve
rum. Ratione materie iniqua. quia virtus non est
nisi in filiis dei. scientia non semper. Ratione
secutans. quia securi est esse bonum. quia philoso
phum. Ratione honestatis. quia maior gloria est
secundum deum. quam Aristoteli. Ratione vitandi ma
li. quia si primi parentes extendissent manum
ad lignum vite. sic ad lignum scientie. non in
cesserunt mala in se. & in posteris. **De ore**
Virtutis utro virtutem vel in qua excellit virtus.
gaudium excellit gaudium mundi. vii.
In ingrate. Publius. Secura mens quasi
iuge communit. gaudium mundi. quasi ad
instar puncti. ut dicit Job. In puritate con
scientie. sic mundi gaudium in floribus. quam
in luto. In dignitate. glossa ad Galatas. Cla
mo animi de his que digna. gaudium mi

di de dignis. In salubritate. Sapientie. Nihil
utili est in vita hominibus. vel commisso. Pu
blius. Extrema gaudium luctu occupabit. In
libertate. Apollonius. In libertate vocati sumus. Pec
cator autem ligatus est. Publius. Fumus peccatorum
suoque uniusquisque constingeret. In diuina pre
sentialitate. Augustinus. Tale bonum est deus
ut nemini cui delectum bene sit. Nota con
trarium in malis. Virtus operatur mira mul
tipliciter. In celo. cui vitam facit. Unde. regni
celorum vitam patitur. & molenti diripiunt illud
In mundo. quia custodit hominem. ne combu
rat igne concupiscentie. & ne iningat aq
uis voluptatis. & ne inquinetur luto in conti
nentie. & ne laetetur superbia auaricie. In
corde humano. quia vulneratum sanat. inci
patum mundat. mortuum vivificat. ecce
catum illuminat. In infirmo. quia ignis infir
malis non potest ledere iuuosum. sic non ignis
mortalis salamandram. Virtus rationale
illuminat. ad cognitionem veri. Concupisibile
excitat ad amorem boni. Irascibile confor
tat. ad derestationem mali. Inter deo assimi
lat. quia pater per unigenitum virtutis. filio autem
per splendorem veritatis. Spiritu sancto per fermo
rem karitatis. Angelis reformatur. In homi
nis. In carne preter carnem vivere. angeli
ce nature est. non humane. Mentem iu
cundat. ornat. subleuat. honoreat. vi
vificat. cibatur. sanat. ditatur. quod mundat.
Inter virtus. mala peccata expellit. presentia
impugnat. a futuris premitur. Inter virtus.
mentem instruit. hominem deo dilectum effi
cit. fructum tam nunc. quam primo. addu
cit. temporalia discrete disponit. que in
se sunt differentia bona facit. Sicut ea que
dicta sunt. declarant nobis effectum virtutum
singulorum geniales. ita sunt & virtutum effectus
aliqui speciales. sicut est quod humilitas deo

subicit. penitentia reducit. iusticia de-
ducit. obedientia adducit. patientia p-
ducit. p[er]seuerantia introducit. puritas
ungit. karitas deo unit. **De merito**

Meritum boni uirtutum. ix.

Meritis efficaciter ad optinendum id quod
non habetur. uel ad iuste habendum quod
habetur. Unde p[ri]mitiu de non debito fit de
bitu. et ip[s]um debitum fit magis debitu.
Sicut rex dat equum quem miles non
meruit. et p[er] ipsum equum meretur eundem
equum iam datum. Ad intelligendum pre-
cedentia sciendum quod triplex distinguitur meritum.
congruum. dignum. et condignum. Meritum
congruum est. per quod disponit substantiu
ut possit recipere gratiam. secundum gratiam di-
uine iusticie. Istud uocat dispositio ma-
terre. scilicet dum quis facit quod in se est. Me-
ritum dignum. dicitur idoneitate op[er]an-
tis ad assequendum id quod meretur. Meri-
tum condignum. dicitur equalitas ad remu-
nandum. Dico autem equalitatem non arithme-
ticam. sed geometricam. Non quantitatis. sed p[ro]-
portionis. et istud patet quod semper deus
remunat super meritum. sic p[ri]mitiu citra
condignum. Unde non est inter meritum et p[ri]-
miu equalis quantitas. sed proportio. quia apud
deum non est iusticia munitatiua. cum
nulli debeat aliquid. sed distributiua. Vocatur
autem iusticia munitatiua. iusticia for-
ri. quod datur unum panis pro denario. uel ulna
panni pro solidis. Iusticia uero distributi-
ua. est principium. quod distribuunt dona
secundum proportionem ad meritum. et ista est apud
deum. Unde apostolus. Vnicuique secundum mercedem ac-
cipiet secundum suum laborem. Dicendum ergo.
quod nullus meretur sibi primam gratiam. merito
dignum. uel merito condignum. sed merito con-
gruum tantummodo. Similiter existens in

karitate. non potest aliter mereri primam
gratiam. merito condignum. sed merito congruum.
et merito dignum. Potest autem existens in gra-
tia. mereri augmentum sibi. ex condig-
no. et per consequens merito dignum. et merito con-
gruum. prout ista superius exposita sunt.
Prefati tres modi merendi generaliter habe-
ntur. Unde si alii inueniuntur. ad predictos
tres reduci possunt. Cum ergo dicitur quod
beata uirgo meruit christum portare. intelli-
gendum est. comparative. id est meruit quod
ipsa peccati debuit portare quam alia. Non po-
test intelligi de merito digno. Item dicitur
malis mereri temporalia. quia nulli homini
irremunatum. sic nulli malis impu-
nitum. Sed illud dicitur impie. quia opera in
mortalis facta. non sunt directe bona. cum
non sint informata karitate. tamen quia
opera talia aliquid habeant boni. deus in
interpretatione ea ut bona. et aliquid boni dat pro
eis. Item quidam meretur peccatorum gratiam oc-
casionalem. quia paupes meritum opti-
nent benefactoribus gratiam suis precibus.
quarum precum occasio fuerunt elemosine.
Item satis impie sumitur meritum ubi dicitur se-
he culpa que meretur tale redemptio. habet
ubi enim ponitur meretur. per exigentiam. **De**

Quamuis nullus habeat ad gratiam. ix.
Sibi meretur primam gratiam sicut
dictum est. potest tamen peccare se habili-
tate ad gratiam. faciendo quod in se est. quia
nulli calum gratiam denegat. hoc autem non
est ex merito digno uel condigno. sed con-
gruo. hoc autem congruitas multo magis
est ex parte bonitatis dei gratiam confe-
rentis. quam ex parte hominis ad gratiam se
habilitantis. quia in comparatione ad gra-
tiam. et etiam in infusione que se habet
anima ad modum materie. Ipse uero deus.

ut principium mouens & efficiens. Simi-
li ratione patet qd ista congruitas ma-
gis est adeo qm ab hoie. quia habilita-
tio que e ex parte hois. solummodo dat loc-
cum miserie. qd salua iusticia possit
alicui conferri gra. qa inuirta fieret di-
uine iusticie. si tali daretur gra. in q est
adhuc obex gre. idest peccandi uoluntas.

Sufficiens igitur habitatio ad gram est. si
homo ad gram recipiendam facit qd in se e.
facit aut qd in se e. terra completur. scilicet
ut homo pccati actu. & uoluntate peccandi
desinat. & conuertatur ad bonu. pccat est possibi-
le. Nota qd meritum & demeritum acquiruntur
hac uita. Itē nō bonū faciē. s; bene faciē.
laudabile est. n̄ ubi s; aduētijs merem.

Quia merito. **Ex Quibus causet me-**
ritatio s; a gra. & totalit; s; uirtu. rj.
a libo arbitio. licet principali a gra sint. qa
gra parat ad libum arbitrium. sic scilicet
ad equū. Sic enī scilicet dirigit equū. ita
dirigit gra libum arbitrium in executione
uirtutū p nos enī possumus faciē malū. s;
nō bonū. Ad efficaciam merendi. ea ualeat

Primum est difficultas opis. qd patet in
martirio. scdm promptitudo uoluntatis.
Duplex. In laudem daretur diligit dō. Et cum e
magnitudo karitatis. ipsa enī karitas
est pond; scilicet. scdm quod omnia que e-
rant in templo pondabantur. Adh; autē
qd opus sit merito. tria requirunt. Pri-
mo. quod ipm opus fiat in karitate. qa
opa que fiunt ex caritate merentia s;
sicut caro extinctus. Scdm qd fiat ex ka-
ritate. multa enī fiunt in karitate. que
tam nō fiunt merito. ex eo qd nō fiunt ex
karitate. idest qd nō referuntur ad finē de-
bitū. Tercio. qd sit opus reflexibile. h; ideo
dico. qa mala nō possunt bona intentionē

finiri. alioquin sequeretur absurditas. qd
idem opus est; merito & demerito. **At-**
tendunt in merito tā ex parte hominis scilicet
substantiuū idest anima. Itē libm arbit-
um. Itē intentio sive finis. Hys tribus re-
spondent tā ex parte dei. scilicet gra. uirtus
karitas. & gra reddit quidē deo substanti-
uum grati. Virtus autē habilitat libm ar-
bitrium. karitas uō intentionē dirigit ad
finē debitū. Dicit **Tremegill.** qd meritum
consistit penes libm arbitrium occasionaliter
h; dicit qd libm arbitrium facit ad meritū. s; n̄
sufficit. penes uirtutem formalit;. h; dicit. qa
ex uirtute tamq; ex forma elicitur motus
& procedit de potentia. Penes motū uirtutis
essentialit;. h; dicit qa motus essentialit; est
meritū qd penes ipm e. Penes gram effica-
cit;. h; dicit qa sine grana nullus motus est
meritorius. Penes opus instrumentalit;. h; dicit
qa opus extrinsecus est qsi causa instrumentalis
ipsi meriti. Nota generalit; qd n̄ merem sine
gra. neq; passionib; inquit; passionibus. neq;
motib; nature. Dicit enī philosophus. **Natura**
neq; boni neq; mali sumus. neq; inuirta. **Au-**
gustin. Nemo inuirt; bene facit. etiā si bo-
num e qd facit. neq; libo arbitio ligato. Qd
qd enī nō habet usum rationis. & libi arbitrii.
i eo nō est meritum. sicut s; infantes. dor-
mientes. infanti. animalia bruta. **De fi-**

Quia meritum uel demeritum circa finem actionum. **ry.**
demeritum circa finem actionum atten-
dit. ideo nota reglas de hac materia. Ex fi-
ne dat actus bonus uel malus. Malus actus.
nō fit ex fine bono. Una intentio. multos
actus informatur. ut si aliquis intendit unū
solidū dare p deo. ita qd comedat unū de-
nariū. s; quidq; obliuiscat. & nō refert
donationē alicui uel aliquoz denariqz.
tam merito est donatio p ipm mte

tionē. finē sub fine potit q̄s ponē. Vbi
grā. Aliq̄s intendit ut ad for. ad h̄ intē
dit ut emat medicinas. ad h̄ emat eas.
ut curet ab infirmitate. Ad h̄ emari de
fidat. ut deo meli' seruiat. In isto. p̄cede
tes uoluntates om̄is s̄t m̄tore. p̄t̄ uli
mam uoluntatem. sc̄dm enī ultimā uo
luntate ad finē. om̄s p̄cedentes iudicā
t̄ bone ut male. Vniū fines n̄ s̄t facie
di. quoy un' ad aliu nō s̄t refribilis. V
bi grā. Aliq̄s intendit ut ad unā domū.
adh̄ uadit ut luxietur. adh̄ uult luxi
ari ut sanior sit. adh̄ uult san' esse ut
deo seruiat. Iste finis. illā uoluntatem
que ē luxiari n̄ informat. s̄; p̄ci' p̄mo
illa uoluntas istā intentionē deformat.
q̄a intentio p̄t̄ plures de p̄rat uolun
tates. Nota q̄d actio corp̄alis potest referri
ad finē temp̄alem. dū in postmodū refe
ratur ad d̄m. Actio aut̄ sp̄ualis. ut p̄e
dicatio n̄ potest referri ad finē temp̄ora
lem. etiā si illud temp̄ale referat ad d̄m.
& hoc ē q̄d dicit Augustin'. Velem' man
ducare ut euangelizem. n̄ euangeliza
re ut manducem'. Si aut̄ in actionibus.
finis p̄ximus ponit̄ d̄s. & finis ultim' tem
porale. p̄t̄issimū est. Bene aut̄ licet con
stitue duos fines. sc̄l; etiū & temp̄orale.
ita q̄d etiū s̄t finis ultim'. **Quid ho
pa bona. s̄t m̄tore mo meāt. xij.**
Opa bona. s̄t m̄tore mo meāt. xij.
tium. sc̄l; uite et̄ne. augm̄t gr̄e.
remissionis pene. P̄mū itaq; sc̄l; p̄mū
um substantiale uite et̄ne responder
radici opis. idest karitati. P̄mū nō
accidentale. responder genū opis. sicut
augm̄tū gr̄e. quia op̄ibus excellentib'.
& op̄ib' superuagationis merem' magis
augm̄tum gr̄e. quā alijs op̄ib'. Remis
sio aut̄ pene responder penaltati opis.

nā opa que magis s̄t penalta. magis
s̄t m̄tore remissionis pene. Est enī re
gula in theologia. q̄d pena pene resolutio
ria est. Nota ig' q̄d licet tota uis merēdi
uitā et̄nam. & etiā alia. consistat i kar
tate. n̄ tam totus effectus. q̄a m̄endi effēs
n̄ solū consistit penes magnitudinē ope
ris. sic patet in m̄tore remissionis pene. q̄
solū consistit in karitate. s̄; etiā in op̄ib' p̄na
lib'. & hui' exemplū habem' in xp̄o. q̄me
ruit nob' ap̄tione ianue paradysi cui effēs.
h̄ aut̄ m̄tore. nō erat solū in karitate.
s̄; in karitate & excellentia opis. idest su
a passione. **S**ciendum q̄d de p̄mo sub
stantiali m̄etur homo tant' uno ope. q̄n
tum p̄ mille manēte radice. & n̄ crescente
valent tam opa hui' modi ad multa alt
a. **V**nde vsus. **J**ocundat. sc̄l; m̄tem. stabi
lit. sc̄l; uitam. auget. sc̄l; m̄tū acciden
talis p̄mū. **P**ecata remittit. sc̄l; q̄ntū ad
penā. que iam dimissa est q̄ ad reatū p̄
grām. **E**xcitat sc̄l; hominē in assuefā
onē boni. atq; repellit. sc̄l; temptatōes
dyaboli. **D**ebilitat. sc̄l; fomitē. **R**emouet.
sc̄l; accidētā. **N**ota q̄d p̄mā grām null'
potest m̄eri p̄e. **E**t h̄ multiplici ratione.
Prima. q̄a talis radice m̄endi n̄ habi
idest grām. **S**ecūda. p̄t̄ status indignitātē.
sc̄l; peccata. q̄a peccator n̄ est dign' pane
q̄ uescit'. **T**ercia. q̄a null' hoīs opis deo
placet. nisi placeat ipse p̄us. **V**nde dicit̄
in Genesi. q̄d deus p̄us respectu ad Abel
qm̄ ad munā eius. **Q**arta. q̄a naturalit̄
anteceat causa suū effēs. sic & grā p̄e
cedit omne m̄tum. cū sit causa m̄tore
Ipsa enī sc̄dm Augustinū uoluntatem
m̄tā p̄uenit ut uelit. & sequitur ne frus
tra uelit. **G**rā sicut supradē est p̄ bonū
ulium ei' etiā m̄tore condignū. m̄etur auge

ri in uita. ut aucta meatur. p̄fici i patria!
 Et ad deo. cui est gr̄m infunde. augē. p̄fi
 ce. scdm coopatioem uolūtatis nr̄e. Nam
 sicut d̄s est ip̄s gr̄e fontale p̄ncipiū infū
 dendū. sic ip̄s solus d̄s est p̄ncipiū agendi.
 p̄modū m̄iti. & dignitatis. s; libm arbitriū.
 p̄modū coopatioem. Sicut libm arbitriū
 p̄gr̄m meret̄ m̄ito condigni augm̄tum
 gr̄e in statu ue/ sic & m̄etur m̄ito qd̄ignū
 ip̄s sup̄plēnitum in statu patē. Ad autē
 digno m̄eant̄ uita et̄nam/ multē s̄ cause
 Prima est. efficac̄ia doni sp̄s sc̄i coopantis
 i m̄ito. Sec̄da. ē uitas dei p̄mittentis. T̄cia.
 p̄suasibilitas libi arbitriū p̄sentientis & p̄
 seuiantis. Quarta. difficultas status m̄en
 di. Quinta. dignitas xp̄i capitis nr̄i m̄uent
 entis. qd̄ gr̄ificem̄ cū suis m̄ib̄is. Sexta. li
 b̄alitas cū cōuentis. qm̄ nō d̄cet parua
 reddē. Septima. ē obsequiū fidelit̄ obtempe
 rantis sibi. Octaua. nobilitas opis q̄ ex ka
 ritate p̄cedit. q̄ tantū pondatur in p̄spe
 ctu iudicis. q̄ntū amor ex q̄ p̄cedit. & ideo
 n̄ potest nisi s̄mo bono remunerari suffici
 entē. Quia que n̄ fiunt ex karitate. hec nō
 ualeant ad uitā et̄nā. ualeant tam̄ ad alia
 multa. Unde vs̄us. Aptat cor. sc̄i ad s̄it
 ceptioem gl̄e. minuit penā. sc̄i que debet̄.
 & donat bona t̄re. idest temporalia. Occu
 pat. ne sc̄i sic homo otiosus. assuescit. sc̄i
 lic; ad bonū opandū. delectat. sc̄i m̄tem!
 mitgat. sc̄i; fomitē. arret. sc̄i; fluxū p̄c̄i.

Ultimo sciendū. qd̄ nullū bonū erit irre
 munitū. & nullū malū impunitū. **Diui**
Uirtutes scdm **hōes & differentie virtutū.**
 Macrobiū q̄ndōq; dicunt̄ politū **ruy.**
 te. q̄ndōq; p̄gatoe. q̄ndōq; p̄gati animi.
 q̄ndōq; exemplares. Primas docet Salo
 mon in p̄ib̄is. Sec̄das in Eccl̄iaste. T̄er
 cias i Cant̄is. Quartas in deo legitimus

Politice nāq; dicunt̄ scdm qd̄ regunt̄ in
 tam humanā. q̄ ad opa ext̄ora. & scdm
 qd̄ pugnat̄ cont̄ uicia. Purgatoe dicit̄
 ē scdm qd̄ s̄ tam in uictoria uictor. et
 respiciunt partim interiora. & partim
 ext̄ora. Purgati animi dicunt̄. q̄ndo
 dem̄ct̄s uicys. possēssōe uirtutū q̄s̄cit. ta
 ro insurgentib; motib; p̄mis. **Exempla**
res dicunt̄. que i mente diuina p̄sistūt.
Nā i d̄e uirtutum in deo s̄. & ip̄s ē omni
 um rex exemplar. Aristoteles diuidit̄ uir
 tutes intellectuales. & p̄suetudinales. In
 tellectuales aut̄ diuidit̄ in sophiā. idest
 sapientiā. & intelligentiā. & frenesim.
 idest. prudentiā sp̄s. & h̄ tria ordinant
 nos ad d̄m. q̄a sophia regit̄ aff̄em. intel
 ligentia uō intellectū. s; frenesis utriūq;
 prudentia enī sp̄s regit̄ cogitationes et
 aff̄iones. **U**irtutes p̄suetudinales diuid̄
 in honestatē & libalitatē. & etiā h̄ duo or
 dinant nos ad homines. q̄a honestas or
 dinat̄ hōiēm q̄ ad seip̄m. Libalitas uō q̄
 ad p̄ximū. **I**ntellectuales diuidit̄ in
 prudentiā. artē intellectuā. sapientiam.
 scientiā. **U**irtutes morales diuidunt̄ in
 p̄ncipales. q̄ s̄ temperantia. fortitudo. & ius
 titia. & in adiunctiuas. ut s̄ mansuetu
 do. libalitas & huiūmodi. **I**ntellectuales
 morales diuidit̄ in ethicam. economicā.
 & politicā. **H**az p̄ma mores q̄ ad seip̄sam
 instruit. Sec̄da familiā disponit. T̄cia
 urbes & regna regit. **C**ura uirtutes hoc
 tenendū est. qd̄ cū sit una gr̄a grati
 ficans at̄am. Septē sunt tam̄ uirtutes
 quib; humana uita regit̄. Tres q̄dem
 theologice. & quatuor cardinales. **C**oh
 cet hec uirtutes sint gratuite p̄ infirmā
 tem gr̄am. poss̄ tam̄ infirmes fieri p̄
 culpam. & it̄m reformari p̄ penitentiā.

adueniente grā. que ē habitū uirt. dei
go. finis. & forma. De hac lege sola kari-
tas excipit. q̄ informis eē nō potit. sicut
cete uirtutes. cū ipsa sit uirtutum forma!
nā cum habitus illarū uirtū habent sine
grā & karitate. in quib̄ consistit uita u-
tuti. tunc s̄ infirmes. cū autē grā sup-
uenit. tunc formant̄ & decorant̄. ac deo
sunt acceptabiles. Unde uirtutes informes
s̄. sicut colores in tenebris. & carbones exti-
ti. & sicut rami aridi. & sic ale mortue. &
sic aurū obscuratū. & gēme conūse in si-
licis. Cont̄ uirtutes formate s̄. sic colores
in luce. uisibiles q̄dem & aspectū q̄placen-
tes. & carbones ardentes. & sic rami uir-
tes. & sic ale uiuentes ac uolantes. & sicut
aurū fulgens. & sic gēme uas aureū de-
corantes. **D**iffēntia est int̄ uirtutes. et
p̄cepta. & dona. & fructus. & beatitudines!
q̄a uirtutes. potentias disponūt. p̄cepta.
opa respiciūt. dona. uirtutib̄ p̄fectionem
addunt. fructus. gustū sapore sp̄itale
appont. beatitudines. ipsi uirtuti statū &
p̄mū. siue uie. siue patē nungunt. **A**li-
a est diffēntia q̄a uirtutib̄ opam bene.
dona opamur expedire. beatitudinib̄
p̄fate. fructib̄ fruim̄ deo. **D**iffēntia int̄
uirtutes uirtū cardinaliū & theologi-
cū theologicarū. & cardinaliū **cap.**
hec est. q̄a uirtutes theologicę mouent in
finē. & cardinales mouent ad ea. q̄ sunt
ad finē. Alia diffēntia est. q̄a theologicę
uirtutum finis. & obiectū est ipse d̄s. & n̄
obiectū. p̄pe cardinaliū. Itē uirtutes theo-
logicę habent p̄ infusione. cardinales
nō p̄ acquisitionē. Itē uirtutes theologicę
mouent ad opa ex rationib̄ sup̄is uire
diuino. & cardinales a uire natali. Itē
uirtutes theologicę attendunt̄ q̄ntū ad

actus int̄iores. cardinales nō ad opa exte-
ora. Itē uirtutes theolo nō habent sine donis.
cardinales uō sine donis haberi possunt.
Itē theolo s̄ discretiue actiui in d̄m. card-
inales nō discretiue actiui s̄ in d̄m & in
p̄ximū. Itē in theologicis sic est qd̄ habet
genant̄ actus. & in cardinalib̄ est econ-
uō. q̄a ibi act̄ genant̄ habitus s̄dm phi-
losophū. Quales inq̄ sunt actus. tales
s̄ habit̄. **De uirtutib̄ theologicis i. q̄. xiii.**

Anima q̄ntum ad sup̄iore partem
in qua q̄sistit ymago trinitatis. re-
tificari habet p̄ tres uirtutes theologicas.
Unde sicut ymago creatoris q̄sistit uirtu-
tate p̄sonarū. & unitate eēntie. sic ymago
creature consistit in trinitate habitū cū
unitate grē. **P**hos autē tres habitus uirtutū.
anima fert̄ in summā trinitate. s̄dm tā
appropata. tribus p̄sonis. ita qd̄ fides dirigit
in summū uim. credendo & assentiendo...
Spes uō in summū arduū. inuitendo & ex-
pectando. karitas autē in summū bonū. desi-
dando. & amando. **V**irtutes autē theologi-
cę diffiunt in se multiplicat̄. **P**rimo s̄dm
actus p̄ios. Nam fides deo assentire facit.
Spes deo confide. karitas fac̄ dilige. S̄dm
differt̄ ratione substantiū. Nam fides ē
in rationali. Spes in inuisibili. karitas in
inuisibili. Tercio differt̄ rationib̄ obiecti.
Nam fides est circa uerū. spes cō ardu-
um. karitas circa bonū. **I**n quarto ratione ef-
fect̄. Nam fides in p̄senti d̄m sequit̄. spes
in celū usq̄ comitat̄. karitas p̄uenit am-
pletit̄. **Q**uinto differt̄ ratione finis. q̄a p̄fi-
dem d̄s cognoscit̄ ut uirtas. p̄ sp̄em habetur
ut cōitas. p̄ karitatē diligit̄ ut bonitas.
Fides s̄dm ap̄lm est **De fide. xvii.**
Substantia sp̄anday rez arḡntum
nō apparentiū. In hac autē diffinitione. fides

dicuntur substantia. id est fundamentum substantiarum
edificatio non spirituali. quod est gratia et gloria. Ipsa namque
fides facit tam aliquot res sperandas in nobis
subsistere per gratiam. et facit tandem per gloriam. ideo
fides est fundamentum gratie et glorie. quia ipsa est
primus habitus virtutum. **Primum** dico non tempore
sua natura. **Secundum** sperandas dicitur. quia fides passionem
facit in nobis subsistere res sperandas. **Ar-**
gumentum dicitur. quasi arguens mentem. quia
fides inclinat intellectum ad credendum ea que
non apparent. **Propter** quod dicitur fides argumentum.
quoniam conclusio. **Fides** namque probat non appare-
ntibus quod sunt. et non probat non apparentium dicitur.
quia fides sua luce et veritate manifestat ea
que non sunt. **Apparent** tam preterita. quoniam per
sententiam. quoniam futura. **Preterita** quidem. quia secundum
apostolum. fides intelligitur aptata esse seculo. pre-
sentia vero ut ait Augustinus. **Veni** deo inquit
aliquid posse. et non intelligere nos posse. **Futura**
autem. quia per fidem credimus resurrectionem mor-
tuoꝝ et huiusmodi. **Fides** dicitur multipliciter.
habet informatus caritate. illuminans
mentem ad credendum actu. et in fide purificans
cor. **Qualitas** informis. **Jacobi**. **Fides** sine o-
peribus mortua est. **Motus** fidei. secundum Augu-
stinum. **fides** est credere quod non vides. **Facultas** e-
dendi. **Mathei**. **Non** inveni tantam fidem in
israhel. **Devotio** fidei. **Mathei**. **Omnia** que mag-
na est fides tua fiat tibi sicut petisti. **Articulus**
fidei. **Vnde** in simbolo Athanasii. **fides** autem
katholica hec est. ut unum deum in trinitate. et
trinitatem in unitate venerimus. **Sicut** in alia
scientia quedam sunt antecedentia. ut suppo-
sitiones. quedam vero sequentia. ut conclusiones.
quedam autem quasi media. ut propositiones pro-
bantes. ita in doctrina fidei. quedam sunt ad mo-
dum suppositionis. ut uniuersalia anteceden-
tia articulos. scilicet quod scriptura condita et
explicata sit inspiratione spiritus sancti. et quod uerba

97
sunt que loquitur deus in scriptura. et per sanctos suos
et huiusmodi. **Quedam** ad modum conclusionum.
ut ea que ad mores pertinent. scilicet fornicationem
esse mortale peccatum et huiusmodi. **Quedam**
ad modum propositionum. ut sunt articuli
fidei. **Nota** quod fides est quasi media inter
opinionem et scientiam. quia opinio habet se
ad unam partem contradictionis. cum formidine
alterius partis. **fides** autem habet se ad unam
partem contradictionis sine formidine al-
terius partis. et sine cognitione cause. **Sci-**
entia vero habet ad unam partem contradictionis
sine formidine alterius partis. et cum cogniti-
one cause per media necessaria. **Vnde** sci-
entia necessarium. et ita patet quod fides parti-
cipat cum utraque. **Ad** fidei perfectionem pertinet
septem. **Primum** est. quod sit per se ueritate in-
mixta. sic fides moysi. que se negant filii
filie pharaonis. magis eligens affligi
cum populo dei. quam temporalis peccati habere locum
durare. **Secundum** quod sit formata caritate. sic
marie magdalene. quoniam fides salutem fecit. et
cui dimissa sunt peccata multa. **Tertium** quod sit
deuotione feruida. sicut mulier cui dixit
Omnia que magna fides tua fiat tibi sicut pe-
tisti. **Quartum** quod sit bonis operibus probata. sic
fides Coenely. **Quintum** quod sit fortitudine
colorata. sic fides Stephani. Laurentii. et
alioꝝ martyrum. que per fidem fortes facti sunt
in bello. **Sextum** quod sit obedientia decora-
ta ut Abrahę. **Septimum** quod sit humilitate
subiecta. sic uirginitas que ait **Ece**
ancilla domini. **Nota** quod fides magis imi-
tat auctoritatem quam rationem. **Quia** secundum Grego-
rium fides non habet meritum cum humana
ratio prebet experimentum. intellige suffici-
ens. quoniam cum fides sufficienter rationibus
firmetur. tamen nec talibus. nec etiam experimēto
sensibili debet quis credere contra fidem. sicut pa-

ret in eucharistia. Vbi gustus. visus. &
tactus. & olfactus dicunt esse panem & vinum!
& fides dicit esse corpus & sanguinem domini nostri
Iesu Christi. Unde Augustinus? Ad intelligendum
magis debemus rationem. quod credimus auctoritate
tanti. quod opinamur erroribus. Nota quod duplex est
cognitio de deo. scilicet naturalis. & accidentalis.
Naturalis cognitio duplex est. scilicet ante
peccatum. quod homo cognoscebat deum in creaturis
aperte. Ite post peccatum. & hoc per speculum & in enigmate.
Accidentalis vero est triplex. Penam
est acquisita per rationes naturales. quam habuerunt
philosophi. & de scientia. Seda quod habetur
testimonium scripturarum & miraculorum. & hoc cog-
nitio de fides in formis. Tercia que habet
est per infusionem gratie gratum facientis. & hoc de
fides formata. & peralem cognitionem assen-
tit anima in veritate. propter se. & super om-
nia. Unde adveniente ea. peccant omnes alie
cognitiones accidentales. ad minus quo ad
actum. Cum enim alie cognitiones veni-
unt in anima. tunc fides tamquam velox
preoccupat omnium motus. **C**um fides sit
de non apparentibus. & difficile sit occulta esse
de re. necessaria sunt duo ad hoc ut firmiter esse
dat veritas. Primum est illustratio veritatis
animam elevans. Secundum est rectificatio aucto-
ritatis. animam firmans. **U**ox primum
est per fidem. secundum per scripturam authenticam.
& per spiritum sanctum edictam. Auctoritas ergo propter
fulcrum fidei. fides assentit auctori-
tati. **V**triusque vero per Christum est. propter quod splen-
dit. & verbum dei. quia mentem per fidem illu-
minat. & veritatem per doctrinam ostendit.
Hoc quod sciendum. quod una tantum est fides.
tam in presentibus. quam etiam in futuris. hoc ma-
gis clara. & exemplificata in eis qui secun-
tur Christum. quam in eis qui precesserunt et adven-
tum. sicut novum testamentum clarum est quod

veritas. **U**d enim nos credimus esse factum. an-
tiqui patres credebant futurum. exceptis arti-
culis qui ad huc restant complendi. sicut est
resurrectio mortuorum. & iudicium extremum.
& remuneratio beatorum. & punitionis reproborum.

Fides multa **De Efficacia Fidei. xviii.**
bona facit in homine. saluat. sicut dic-
tum est magdalene. fides tua te salvam
fecit. Mentem purgat. Actibus apostolorum. fide pu-
rificans cor. Contra mundum pugnat. Ad
hebreos. Sci per fidem incedit regna. Postu-
lata impetrat. **M**atthei. Omnis magna
est fides tua. fiat tibi sicut petisti. **P**er fidem
am dat. **A**postolus. Tu autem stas in fide. Tem-
poralia contempnit. **A**d hebreos. fide moy-
ses grandis effectus. negavit se filium filie pharaonis.
Iustificat. **A**postolus. Credidit abraham deo.
& reputatus est ad iusticiam. **B**eatificat
Unde. Quia vidisti me thoma credidisti.
beati qui non viderunt & crediderunt. **S**uper
fundamentum fidei quicquid edificavit. **A**postolus
aurum contemplationis. quia quod contemplatur
sine fide. quasi quod intus videre solet sine oculis
Quidam argentum predicationis. quia qui per
dicant sine fide. non locum secundum sermonem
domini. **Q**uidam lapides bonorum operum preciosos.
quia qui bene operatur sine fide. est sicut qui
facit structuram super arenam. **I**te alii edifi-
cant ligna. scilicet ardentioris amoris tem-
poralium. alii fenum. scilicet finium delectatio-
num carnalium. **A**lii stipulam. scilicet ociosos
vulgo. & opium infirmorum. **I**sti quidem sal-
vantur merito fundamenti. sic tamen quasi per
ignem. quod ex uret edificium. non ydoneum
tanto fundamento. **F**ides habet quatuor
effectus essentielles. & principales. ut est facere
filios dei. & dignos vitam eternam. & facere si-
miles deo. & purgare animam a rebus pe-
ccati servum infidelitatis. & illi sit a deo. **A**li

os habet effectus uoluntarios & secundarios. ut est crede. & dirigere opa altaz utitur. & impare omnib' suo modo. & isti effect' sunt a libo arbitrio. **De Articulis**
Si respectus habeat **Fidei. xviii.**
 Sed illos q' symbolu edidero. tunc articuli sunt duodeci. ad numeru duodecim aploz. Si aut' considerem' que radicali s' credenda. tunc articuli s' quatuordecim. quoz septē spectant ad diuinitate. & septē ad xpi humanitate. Hec signata s' in septē stellis. & in septē candelab' aureis. in quoz medio fili' dei ambulauit. S' igit' septem articuli fidei q' p'inent ad diuinitate. Prim' est. e' unu dñm q' notat' ibi. Credo in dñm. S'c'ds est. pater esse deū. ibi. Patre omnipotentē. Terc' est. filiu esse dñm. ibi. Et in ihm xpm filiu ei' unicum dñm nrm. Quart' articulu' est. spm s'c'm. ibi. Credo in spm s'c'm. Sic patet. qd' p'cedi q' tuor articuli spectant ad unitate diuine essentie. & unitatem psonaz. Quintus ē. crede remissione pccoz. hys q' sunt i ecclia. ibi. Scam eccliam catholicā. scoz omnium remissione pccoz. Sextus ē. mortuoz resuscitatio. ibi. Carnis resurrexerunt. Septim' est. bonoz remuneratio. sub q' comprehendit maloz punitio. ibi. Vitam etnā. & isti tres ultimi articuli ad diuinitatem p'inent. q' unitate diuinitatis. s' pccatoz remissio. que ē anime in futuro unificatio. & corpoz resuscitatio. atqz corpis similitudo glificatio. Alij septem articuli. q' p'inent ad xpi humanitate. Prim' est. crede filiu dei ceptu esse de spu s'c'o. ibi. Q' concepitus ē de spu s'c'o. S'c'ds est. filiu natu ex maria uirgine. ibi. Nat' ex maria uirgine. Terc' est. filiu dñi mortuu p nob' in cruce. ibi. Passus sub pontio pylato. crucifixus. mor

tuus & sepultus ē. Quart' est. filiu dei descendisse ad infos scdm anima. ibi. Descendit ad inferos. Quintus est. filiu dei resurrexisse. ibi. Tercia die resurrexit a mortuis. Sextus. eundē ascendisse ad patris eq'itate. ibi. Ascendit ad celos sedet ad dextram dei patris omnipotentis. Septim'. filiu dei. iudicaturu bonos & malos. ibi. Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Isti q' tuodeci articuli. colligunt' ex simbolo qd' apli edidero. Articulu' primu & scdm posuit Petrus de diuinitate. Terciu Andreas. Quart' Bartholomeus. Quintu Simon. Sextum Thadeus. Septimu Mattheus. Ist articulu' hui' primu de humanitate xpi posuit Jacob' maior. Scdm & terciu. Iohes. Quintu Thomas. Sextum Mattheus. Septim'. Iacob' minor. Septimu. Philippus. Tercia s' symbola. Primu aploz. Scdm Niceni concily. Tercium Athanasij. Primu sc'm est ad fidei instructioem. Scdm ad fidei explanatioem. Tertium ad fidei defensione. Nota qd' aliud est crede dñm. aliud credere i dñm. aliud crede deo. qm crede dñm. est credere ipm. crede autē in dñm est credendo amare dñm. & credendo in eu' ut. ac mbers ei' inuocari. Crede uo deo. est crede ubis ei'.
Spes est. certa **De spe. ix.**
 expectatio future beatitudinis. ex dei gra. & mris p'is pueniens. In hac diffinitione nō sumitur cirtudo demonstrationis in q' plene uni parti consentit. s' cirtudo opinionis ul' oppositionis in qua uni parti consentit. quia ratione p'bare uidet'. nec tam omnino. s' cu' formidit' hui' aut' expectationis causa p'ncipalis est dei gra. & nō merita nra. q' & opera nra nō s' meritoria. n' ex dei gra. Sine mris tam aliqd' sperare. n' est spes. ut aut

Gregori. s. p̄sumptio. In p̄cedā diffinitio-
ne. tangit̄ motus sp̄ci. ⁊ n̄ un̄. Adūctus
sp̄ci diffinitur sic. Spes est habitus n̄tis. de
largitate dei concepta. habendi uitā etnā
p̄ bona m̄ta. **S**icut fidem ⁊ sp̄em ē diffen-
tia talis. Fides enī de p̄teritis est ⁊ de fu-
tis. Spes autē de futis tantū. Fides est de
bonis ⁊ malis. Spes autē de bonis tantū
est. Fides est de bonis tam sibi qm̄ alyis.
Spes autē de bonis tantū sibi. Conueni-
unt in hoc. qd̄ tam fides quā spes de inui-
sibilib' est. **C**ertitudo sp̄ci ex trib' oritur.
scilicet ex diuina largitate. ex habundantia
m̄itor. ex p̄gustatione etnōz. **N**ota spes
p̄ur est uator. sic est cū certitudine opi-
nionis ut dictum est. Spes autē eoz qui s̄t
in purgatorio. ⁊ q̄ fuerunt in limbo. ē cum
certitudine scientie. **U**nde declinat aliq̄ m̄
a spe p̄e dicta. Spes nō q̄ fuit in Srepha-
no. q̄ndo uidit celos ap̄tos. ⁊ que fuit in
Paulo q̄ndo dixit. Scio cui credidi. ⁊ q̄ fuit
in Adam ante p̄c̄m̄ sc̄m̄ certitudine uisio-
nis t̄i satis debitoris qm̄ in celo. **U**nde spes
sic sumpta. adhuc est m̄n' p̄e dicta. Ex
hys patet. qd̄ in p̄ata nō est spes. q̄a beati-
tudo est omnium bonoz simul tota possessio.
Unde ibi nihil est futurum qd̄ speret. ⁊ licet
sc̄is adhuc sit fut̄a res̄n̄ rectio corpoz se-
cundū rem. tam̄ p̄esens est sc̄m̄ cogniti-
onem. Spes autē sic futurum respicit. quod
p̄uat tam̄ p̄sentia rei qm̄ cognitionis. p̄
ut spes p̄e sumit. **D**uplex ē spes. scilicet
suffragi. ⁊ p̄me auctoritatis. Prima ponē-
da est in sc̄is. sc̄da in solo deo. ⁊ hec est tri-
plex. scilicet uenie. **P**salmista. Ante dñe sp̄a
ui n̄ fundar metm̄. **G**ratie. **P**salmista. Sp̄e-
rantē autē in dño misericordia curā dabit. **G**l̄e.
Ps̄bys. **U** sp̄at in dño saluabit. **E**ffectus
sp̄ci multiplex est. **A**thulacione liberat.

Psalmista. In te sp̄auerūt patres m̄i. sp̄auerūt
⁊ libasti eos. **E**xemplū de Susanna ⁊ Danie-
le. **C**onfortat. **M**achabe' p̄c̄ntes septem fi-
lios. sub uno diei tempore sp̄iciens. bono a-
nimo ferebat. p̄p̄ sp̄em qm̄ in deū habebat.
Mentē eleuat. **M**arias. In sp̄ant in dño mu-
tabunt fortitudinē assumētes p̄nas. **S**al-
uat. **P**salmista. Qui saluos facis sp̄antes ī
te. **T**empalia ministr. **P**salmista. **O**culi om-
nium in te sp̄ant dñe. ⁊ tu das escā illoz ī
tempe oportuno. **S**pes comparatur multis
reb'. **D**icit enī. galea. **A**pl̄s. **E**t galeam salu-
tis assumite. **A**nchora. **A**d hebreos. de spe
qm̄ sicut anchorā habem' anime tutā ac
firmā. **M**edicina. **P**salmista. Sp̄ans in dño
nō infirmabor. **G**ēma. **P**s̄bys. **G**ēma gr̄af-
fima. expectatio p̄stolantis. **S**olatiū. **A**d
hebreos. **U** fortissimi solatiū habem'. q̄
refugimus ad tenendā nobis p̄sticam
sp̄em. **C**laus. **G**losa sup̄ illud **P**salmista
Sp̄am in dño. **P** sp̄em intrat ad uidentū
qd̄ credit. **D**ignū uite. **S**i corā hominib'
tormenta passi sunt. spes illoz īmortalita-
te plena est. **D**e karitate. **xii.**
Karitas sc̄m̄ apl̄m sic diffinitur.
Karitas ē finis p̄cepti de corde pu-
ro ⁊ conscientia bona. ⁊ fide nō ficta. **E**t si-
mit̄ h' finis confirmatio. q̄a karitas ē
p̄sumatio. siue p̄fectio omnis p̄cepti. **P**o-
test etiā dici finis t̄minationis p̄ceptoz.
q̄a omnia oya q̄ s̄t in p̄cepto tendunt
ad karitatē. ut magis ac magis habeat.
de puro corde. id est intellectu puro dicit
glosa. ⁊ sumit̄ h' intellect' p̄actu intell-
gentis. sc̄m̄ qm̄ causat̄ motus karitatis.
Quo enī q̄s magis d̄m̄ intelligit tanto ma-
gis diligit. n̄ alias impeditat. ⁊ ita h' po-
sicio denotat causā efficientē. **E**t p̄ficiēti-
a bona. id est spe. q̄a qui purā habet con-

scientiam secute ^{spat}. ^{Et} fide si ficta. id est
 simulata ul' fragili. s; int' adusa foret. ^{Phy.}
 in libro de contemplatione ita describit karitatem. Caritas est ut videt in recta voluntas
 ab omnib' tēnis ac p'sentib' p' suis aūsa!
 iuncta deo inseparabilr. & unita igne qdam
 s; s; a q est. & ad qm refer' incensa. iniqui
 nantri omis extranea corrūpi nescia. nul
 li vitio mutabilitatis obnoxia. sup omia
 q carnalr diligunt' excessa. affectionū om
 niū potentissima. diuine contemplationis
 auda. in omnib' semp inuicta. Cūma ac
 tionū beatay. salus mox. finis celestium
 pceptoy. mors cūmū. uita v'itium. uir
 tus pugnantū. palma victoy. scāz men
 tum arma. causa mitor bonoy. p'mium p
 fedoy. sine q null' deo placuit. cū qua nō
 potui aliqs peccare. fructuosa i penitentib'.
 leta in p'scientib'. glosa in p'seuantib'. ue
 hōiosa in martirib'. opōsa in omnib' omi
 no fidelib'. ex q quidd' est boni opis iuger.

Raritas *De diffia. karitatis & amoris.*
 gnitum ad actū quatuor modis *xxi.*
 diffinit. Primo sic in tercio libro. Seneca.

Karitas est dilectio. qua diligit' d's p' se. &
 p'cum p' d'm. & in deo. Secō sic. Qd est ka
 ritas nisi uita copulans amati cū ama
 to. Tercio scdm augustinū sic. karitas ē uir
 tus q uidere d'm. & p'fui desiderat. Q'ro
 sic scdm augustinū. karitas ē uirt'. quartus
 animi n'r. est rectissima affectio. hanc
 diffinitionū p'ma dat' in comparatione ad
 d'm. Sōda in qparatione ad ei' possessōre
 Tercia in qparatione ad cūmū. Q'ra i
 qparatione dilecti ad dilectum. *Differētia*

Amor *int' karitatē & alios amores. xxii.*
 triplex est. Gratuitus. natural.
 & uiciosus. Amor g'uitus ē laudabilis.

qā iustus. & habet finē p'ncipalem. bonū

incomutabile. **I**pe diuidit' in amicitiam
 & concupiscentiam. Siqs diligit' amicitia
 d'm purissime. n' respiciens utilitatē suā.
 s; bonitatē amati. h' in plus homo diligit'
 d'm qm seipm. Scdm concupiscentiā quis di
 ligit' d'm. qā remunatioem exptat in eo.
Am' naturalis n' laudabilis nec uitupabilis
 est. & habet finē indigentia. & utilitatē p'pā.
Iste similr diuidit' in amicitiam & concupiscentiam.
 Scdm amicitia diligit' nos. & p'fecti
 onē nrām. & iustificationem nrām. & magis
 ea que magis sunt necessaria. ut caput p
 q totum exponum corp'. h' g'munis ē nobis
 & beatis. Scdm concupiscentiā uo. diligit' nos
 d'm. qā necessitati nrē subueniet. ul' subue
 nit. qā h' amore n' diligit' res p' se. s; p'p
 usū eius. h' in diligit' plus se homo dilectōe
 natali qm d'm. Am' uiciosus uitupabilis.
 qā peccm. & habet finē uoluptatē. siue de
 lectatioem in creatura. h' amor similr diui
 dit' in amicitia & concupiscentiā. Scdm ami
 citia h' amore diligit' delectatioem creatē
 p' se. qmuis in nobis n' habeat. Scdm uo
 concupiscentiā diligit' uoluptatē creature
 p' nos. **A**mor itē multiplex est. scilz
 naturalis erga se. pius erga parentes. io
 cund' erga socios. iustus erga omis. uolē
 tus erga inimicos. scs erga d'm. **I**te dif
 fēntia est int' amōre. dilectionem. & ka
 ritatē. qā amor. p'pē est nature. & d'r am.
 q'si animoy unio. h' inq'rat appetitum i
 re animata. Dilectio. ē amor p'xim'. & d'r
 dilectio q'si duo ligans. Sociat enī aman
 tem & amati in amōre. ut scilz mutuo se
 diligant. Caritas ē amor in d'm. h' am
 cum denotat. & indicat omnib' karitōe.
 vnde d'r karitas. Quasi kara uirtas. ul' q'si
 karū deo factens. **A**lta est diffēntia int'
 p'cedā. qā amam' d'm p' se. & sup omia.

Dilige dñm in h̄ differt adilectione pximi!
q̄a dilige dñm est ei p̄cepta seruare. cū in
tentione fruendi eo. **I**n dñm dilige. est uelle
ip̄m posside. & possideri ab eo. **I**n dilige dñm.
est uoluntate dei. sue in omnib̄ p̄ferre. **D**i
lige nō pximū. est uelle sibi sūmum bonū.
nō p̄ essentia. s; p̄ grām. **I**n dilige. est succel
sūū bonū ei uelle. & nolle malū optare. et
Quere. **I**n dilige pximū. est uelle ei. qd̄ sibi.
Item est diffentia int̄ dilectioem di & px
mi. q̄a dñm diligim̄ in se. & p̄ se. pximū ū
diligim̄ in deo. & p̄ dñm. **Q**uodq; eē dicitur
duplicem karitate. scil; dei & pximi. h̄ du
plicitas nō intelligit̄ q̄ntum ad habitus.
s; q̄ntū ad actus. q̄a uno habitu karitatis.
diligit̄ deus & pximū. **K**aritas quōdop̄ di
cit̄ habitū. **A**p̄ls. **K**aritas dei diffusa est
in cordib̄ nr̄is. **Q**uodq; motū. **I**n Canticis
ordinant̄ ime karitate. **Q**uodq; signū.
Unde. **W**arore karitate nemo habet. ut
atām suā ponat q̄s p̄ amicos suos. uest
maī signū karitatis. **Q**uodq; t̄iam p̄so
nam in t̄itate. **I**oh̄is. **D**s karitas est.
Indoḡ sumit̄ essentialit̄. & sic tota t̄itas
d̄ karitas. **I**ndoḡ p̄feruore sumit̄ karitas.
Karitas expellit̄ **D**e. **E**ff̄u karitatis.
p̄c̄m. **U**nde. **D**imissa s̄t̄ ei p̄c̄a **xxiiij.**
multa. qm̄ dilex̄ m̄ltū. **L**egem custod. **A**p̄ls
D diligit̄ lege impleunt. **V**in homini un
git̄. **I**oh̄is. **M**anet in karitate. in deo
manet. **M**ente ututib̄ ornat. **A**p̄ls. **K**ari
tas paciens ē. benigna ē. **P**fectioem addu
cit. **A**p̄ls. **A**dhuc excellentiore uia uobis
demonst̄o. **G**lam t̄buat. **S**i q̄s diligit̄ me
diliget̄ a patre meo. & ad eū ueniet̄ et
māst̄oem ap̄ eū faciet̄. **I**oh̄is. **K**aritas
cordib̄ nr̄is diffundit̄. cū ad pximū dila
tat̄. **D**iffundit̄. p̄ p̄dicationē. & oya m̄sc̄d̄e.
Sup̄ fundit̄. p̄ oya p̄fectionis. & sup̄erogari

nis. **I**nsundit̄. p̄ illuminationē gr̄e. **K**ari
tatem uenit̄ deus ad homines p̄ incarna
tione. **I**n homies. in gr̄e collatione. **P** ip̄am
karitate currit̄ homines ad dñm. uona oya
tione. & pueniunt̄ ad dñm in gl̄ificatione.
Amois est uuln̄are. q̄a int̄ima cordis p̄ne
trat. **I**n Canticis. **V**ulnerata karitate ego sū.
Languidū facē. & h̄ p̄ desidiū essendi cū ama
to. **I**n Canticis. **N**unciare dilecto q̄a amore
languet̄. **I**nebare. q̄a sic tendit̄ ad amatum.
qd̄ sūp̄st̄ et omnū rerū p̄ct̄ illū obliuisc̄
at̄. **I**n Canticis. **C**omedite & bibite amica. &
mebamini km̄. **L**iqueface. q̄a cor indulce
dine diuina sic resoluit̄. qd̄ appetit̄ cū ap
petibili inuabit̄ amicitia unū. **I**n Canticis.
Anima mea liquefacta ē. **A**mor habet um
diffusit̄. in bona oya tione. **V**irtutū in p̄xi
mi dilectione. **T**ransformatiua in uuln̄ationē.
Item alit̄ h̄c ostendit̄. qd̄ um habet diffusit̄.
Ut pater in rerū creatione. **V**irtutū ut pater
in xp̄i incarnatione. **T**ransformatiua ut
pater in gl̄ificatione. **Q**uib; reb; **k**aritas **foz.**
Raritas est bonoz̄ p̄ncipiū op̄um **m̄c̄. xxx.**
Quia a deo ipsa & bonoz̄ mediuū. q̄a
sūm dñm ipsa & bonoz̄ finis q̄a p̄ dñm. ut
alit̄. **K**aritas d̄ bone oya tione p̄ncipiū.
q̄a mouet̄ ad illud. **G**regor̄. **K**aritas op̄atur
karitas n̄ est. **D**icit̄ & mediuū. quia oya in
foemat̄. **D**icit̄ quoq; finis. q̄a oya dirigit̄.
& ad debitiū finē ducit̄. **Q**m̄ karitas d̄
cat̄ finis. **S**ciendū quod t̄plex ē finis.
scil; **g**sumptionis. **g**firmationis. **g**onfi
mationis. **P**rimo m̄. karitas ē finis p̄c̄
tatoz̄. q̄a illa **g**sumit̄. **S**ec̄o m̄. karitas ē
finis p̄ceptoz̄. q̄a illa **g**ficat̄. **T**ercio m̄. tam
uita et̄na. qm̄ et̄q̄ d̄s finis ē nr̄i laboz̄
Suita et̄na debet̄ t̄m̄. q̄ quereat̄. **D**s in
t̄m̄us. in q̄ **g**scit̄. **K**aritas d̄ foema
ūcutū. & multipliciter. **P**rimo q̄a mouet̄

omnes virtutes ad opera exteriora. p q pficiunt
 virtutes et mētur augeri. Sed quia omnes
 virtutes moventur ad karitatem. et ad finem kari
 tatis. scilicet ad bonum. Caritas enim habet bonum
 p fine. et obiecto. alie autē virtutes habent bonum
 nō p obiecto. s; p fine tantum. et ille finis virtu
 tum pfectioem denotat. Tercio. qā karitas
 augmētat virtutum dilectioem. et tollit fastidi
 um. et alleviat onera p p ipse desiderium. Qu
 to. qā complet aīam. et pficit. nō quidē in eē na
 ture. s; in eē gēnto et mitorio. **R**aritas mul
 tis reb; similib; dē. quia comparat auro qd for
 nar tribulationis pbat. Aurum. qm sequitur
 dies civitatis. Arche noe. in q quoniam sunt i
 uent; p p. arbori. bonos fruct; p fēnti. Ale.
 ad celestia subleuanti. Bitumini. aīam deo
 iungenti. Clau. celū apienti. Corone. mētem
 decoreanti. Capiti sensū. et motū influenti. Ka
 ritas enī influit sensū. id est ratioem mēti
 de alijs virtutib;. Influit etiā motū. id est af
 fectum mouendi mitorie. Uic mētem illu
 minanti. Obori. thronū deo exhibenti. sim.
 deo attrahenti. firmamento. aq; uoluptatis ab
 aq; civitatis diuidenti. fontē. mētem irrigā
 ti. bēne. aīam ornanti. Gladio flāmeo. para
 distum custodiēti. Iugo. suauit; p mēti. Mā
 ne. de celo descendenti. Rose rubenti. Radyei.
 humore qre qm a sumo trahit. ad virtutes trā
 mittenti. ut sic nutrant. et pseruent in bono.
 Sol. fulgenti. thesauro latenti. Vinculo ratio
 nes omēs diligendi in dilectioem colligenti. Vi
 no mēbant. Veli. peccatorū turpitudine qut
 tēti. vnguento. nihilā letalia curanti.

Raritas excellit **Excellētia karitatis. pvi.**
 Altas virtutes in multis. Primo. in de
 siderio. Iohis. Diligam; dñm. qm ipse p p
 dilexit nos. Sedo. in spūali dignitate. Richard.
 karitas ē regina virtutum. Tercio. in piosita
 te. qā ipsa ē aurū de ofit. Iero. in spūalitate

qā ipsa est planeta uenūs. et sic pulchritudo
 exterioris hominis est ex decenti mēbroz ordina
 tione. et uenustate coloris. sic et pulchritudo a
 nime est ex decenti ordinatione actiui. et
 habitu uenustoz. h; autē facit karitas in
 anima cui habitus uenust; est. et actus or
 dinat;. Qmo. in superatione laboris. Augu
 nus. Omnia gēnta et imania. leuia facit amor.
 Sexto. in ingloriositate. In Canticis. Fortis est
 ut mors dilectio. Septim. in utilitate.
 Augm. Habe karitatem. et fac quidd; ius.
 Octauo. in dulcedine. quia karitas scdm ac
 tum suū facit nos delectari in deo. nō solū
 in pātā. s; etiā in ma.

De Signis dilectionis.
Signa dilectionis sunt. qā amīc; xxvii.
 amīcū libent; audit. libent; de ipso lo
 quit;. sepe de illo cogitat. sine tedio illi obse
 quit;. corp; et res p ipso exponit. offēnsā
 cauet. offēnsū placat. congaudet pro
 spūati. pdolet adūficiat. gaudet de sua
 p fēntia. dolet de absentia. diligit et odi
 li qd ille. conat; ei placere. timet displicē.
 trahit alios ad eē amicitia. munā ab eo
 data nō alienat. consilijs suis acqiescit.
 petit ab eo fiducialit;. **Q**ualit; q; scire
 possit ut si habeat karitatem. ut q sunt
 i actu p candi. ul' in pposito. Quidā dubitāt
 se habere. qā rationes habent p utq; parte.
 ut s; illi qui incipiunt facē quod in se est.
 Quidā putant se habere. ut q multa opera
 bona fecerūt. et diu abstinerūt a pccō. adh
 tantū sustinent mot; temptationū. et pma
 ginant; turpia. Qdam expiunt; se habē
 karitatem. ut illi q gustant diuinā dulce
 dine. in quib; sōmes extrinē; fere est. et
 qsi semp bona faciunt ul' affectant. Qm
 dam etiā s; se habere. ut qbus d; reuelant;

Qui sunt Paulus. **De Fratrib; amoris.**
 Rad' amoris s; isti. Prim; ut cum xxviii.

Nota qd qdam scū
 se nō habere karitatem.

diligo me pro me. Iste amor non est bonus.
Secundo ut cum diligo dominum pro me. hoc est misericordia
re. et tunc erit bonus si principalis est deus.
Tertio cum diligo dominum pro se. id est quia bonus. hoc
est valde bonus. quia talis amor uno tantum
oculo dominum respicit. id est deum. Quartum cum
diligo me pro dominum. hoc est optimum. quia in
tali nihil querit homo de suo etiam in seipso.
Sed solummodo que dei sunt. Super omnia diligere
deus est deus. quia cum ipse sit primum. et hoc ipse est sum-
mum bonum. et hoc ipse quod summum bonum est
summe beatum. et hoc ipse quod summe beatum est sum-
me beneficium. et hoc ipse summe fructum. et hoc
ipse est et summe inveniendum pro amore. et in eo
tamquam in fine descendendum. **O**ria generatim
diliguntur. scilicet utile. honestum. delectabile.
Propter primum diligenda est convulsio. quia utilis
est. Propter secundum diligenda est virtus amplius. quia
honestas virtus est. Propter diligendum est maxime
deus. quia delectabilis. Immo propter hoc omnia
diligendum est deus. quia ipsum diligere est utile. honestum.
et delectabile. **O**rdem karitatis in qua-
rum ipsa tollit peccata. scilicet ista. Primo tollit pec-
catum mortale. non quantum ad habitum. sed quantum ad
actum. liberat enim a mortali peccato. sed non a potes-
tate cadendi illud. Secundo non tollit peccatum quantum
ad actum. et habitum. sed veniale neutrum in se.
sicut patet in aliquibus sanctificatis. Tertio non tol-
lit peccatum mortale. utrumque in se et veniale quod ad ac-
tum. sed non quod ad habitum. talis fuit karitas in
beata virgine. ante conceptionem christi. Quarto tollit
karitas utrumque utrumque in se. sic fuit in beata vir-
gine in conceptione et post tunc enim fuit in ipsa
sublatum fomes peccandi totaliter. Quinto tollit
karitas utrumque utrumque in se et in super omne nu-
siam. sed hoc fuit in parata. Perfecta est karitas
quando est habitus magna. motu interiori di-
recta. opere exteriori sollicita. radice stabilita.
ferme discreta. dulcedine solatona. Dili-

git deus toto corde. id est intellectu sine erro-
re. tota anima. id est voluntate sine iracundia.
tota mente. id est memoria sine oblivione. **De**

Ordem karitatis **Ordine Karitatis. xxx.**
Secundum Augustinum est diligere primum quod super
nos est. id est dominum. deinde quod nos sumus. post
hoc quod iuxta nos est. id est proximum. ultimo quod
infra nos est. id est ipsum corpus. In eodem gradu
retineri debet corpus nostrum et proximum. quia utrumque
tenet rationem inferioris boni. respectu spiritus mi-
seri. **S**ecundum Ambrosium diligendum primo deus. secundo pare-
tes. deinde filii. post domestici. ultimo in-
mici. **S**ed hoc de exhibitione quidam intelligunt.
Alii diligunt magis alio multipliciter. scilicet
maiori effectu. sic super omnia diligendum est deus.
Sed in homines magis diligendum sunt parentes
quam filii. deinde sanguines secundum gradum con-
nationis. Maiori effectu. sic plus diligendum
sunt filii quam parentes. **S**ed eque pertinentibus primum succ-
rendum est magis indigentibus. Ad maiorem gra-
tiam sic magis sunt diligendum. quod ad maiorem
gratiam se habilitant. ad maiorem gratiam sic di-
ligendum sunt. secundum gradum participandi boni
grati. **N**ota quod idem est ordo dilectionis na-
ture et gratie. hoc excepto quod naturali dilectio-
ne homo magis diligit se quam deum. sed con-
verso est in dilectione gratuita. Preterea scien-
dum quod idem est ordo karitatis qui secundum Aug-
ustinum est in via. erit etiam in patria. quia cum gloria
perficiatur natura. quicquid ratio est imperfectio-
nis in natura permanebit in gloria. **De dilec-**

Primo se dicuntur homines **tu. Primum. xxx.**
diligere. quia omnes sunt membra unius cor-
poris christi uniti. quia uno spiritu sancto unifica-
tur spiritualiter. et unum. quia unam fidem habent.
quia unum baptismum recipiunt. unum patrem et
dominum habent. quia ad unum tendunt regnum.
Dilectione proximum suadet vis nature. quia
thet. **U**terque unum ut faciant vobis homi-

nes. et uos similit' facite illis. **I**us scripture. Unde diliges dñm dñm tuū. **E**xemplū crea-
 ture: q̄a simile simili gaudet. et omne simi-
 le diligit sibi simile. **M**eli' est dilige. quā
 diligit. t̄p̄lica ratione. **P**rimo. q̄a qd diligitur
 sem. et qd diligitur in n̄ sem. et credim'. **S**ed.
 q̄a qd diligitur. p̄pe iūctis ē. et qd diligitur.
 aliene. **T**ertio. q̄a cū diligitur. alios obliga-
 mus. cū uō diligitur. alijs obligam'. **Q**uarto.
 q̄a cū diligitur. memur nob'. cū uō diligitur.
 alij memur sibi. **P**er dilectionē p̄ximū effi-
 cū imitatores xp̄i. **J**oh̄is. **H**ic est p̄ceptū meū
 ut diligatis iūctē. **S**aluatoris discipuli. **J**oh̄is
Joh̄is agnoscent om̄s q̄a mei discipuli estis.
 si dilectionē ad inuicē habueritis. **C**ontēplatores
 dei. **J**oh̄is. **E**t diligitur fratre suū in deo manet
 et uider' dñm. **S**ocietas fraterna utilis ē. ratioē
 subleuationis. **P**ub̄is. **V**e solū. q̄a si cecidit nō
 habet subleuantē se. **R**atione isolationis.
Psalmista. **C**or' qm̄ bonū. et q̄s iocundū habita-
 re frater inuicū. **R**atione excitationis. **S**e-
 neca. **S**emp̄ ante oculos tuos ponend' ē aliq̄s.
 cui' exemplo p̄ficiat. q̄a n̄ ad lūtam p̄ua n̄ cor-
 riges. **P**ub̄is. **E**t modica scintilla auget' ig-
Circa **D**e dilectione **I**nimicorū. **C**uis.
Dilectionē inimicorū nota qd̄ alta est
 dilectio affectus. et alta dilectio effect'. **D**ilec-
 tio affect' duplex ē. q̄a alta ē innocentie. a-
 lia beneficentie. **D**ilectione innocentie tenem'
 dilige inimicos. q̄a n̄ debem' eis optare ma-
 lum. in q̄m̄ malū. et in q̄m̄ eis expediens
 ē. ut rei publice. **A**ffectus beneficentie dilec-
 tionis duplex ē. scilicet p̄ncipalis et secundari'.
Affect' p̄ncipalis ē. uelle inimicis optare bo-
 na spiritalia. sicut ē gr̄a et gl̄a. **H**oc in tene-
 m' affectu dilige inimicos. **A**ffect' secundari'
 ē. eis optare bona temporalia. **H**ic in nō tenem'
 dilige inimicos semp'. q̄a semp' n̄ expedit
 eis habē temporalia. **E**odē m' distinguendū

est de dilectione effect'. q̄ similit' innocen-
 tie et beniuolentie. **P**rimo in tenem' om̄es
 dilige inimicos. q̄a tenem' eis mala nō in-
 ferre. n̄ fore p̄t' bonū p̄sone. ut rei publice.
Sed in distinguenda ē dilectio beneficen-
 tie. q̄a si ē beneficium spirituale necessarium
 ad salutē. tunc tenem' illud inimicis impē-
 de ut orare p̄ eis. n̄ quidē in speciali. s̄ in
 generali. ita scilicet ut eos excludam' ab orati-
 onib' communib'. **S**i uō est beneficium tempo-
 rale. ad h' n̄ tenem' nisi in casu necessitatis.
Nota tamē. qd̄ duplicē possum' habere inimi-
 cum. scilicet p̄sone n̄re. ut ecclie. **I**tem inimico
 p̄sone. benefacē p̄fectionis est. nisi in q̄m̄
 beneficium ipsi ut' alij occasionalit' nocuū
 ē. quia in tali casu beneficium subtrahē utile
 est. **I**nimico aut' ecclie. beneficium subtrahē
 p̄fecti' est et meli'. nisi q̄ndo p̄ beneficium sp̄at'
 ecclie reconciliandus. **E**x predictis patet.
 qd̄ optare bona temporalia inimicis ecclie. in
 p̄fectionis est. scilicet nisi p̄ accidens. q̄ndo ad
 huc credunt' iūctendi. **I**nimicis uō p̄sone.
 optare temporalia p̄fectionis ē. nisi per
 accidens. scilicet q̄ndo putant' eis ut' alijs
 fore nocua. **N**ota qd̄ licet amicum dilige
 sit magis debitū. tam' inimicū dilige ē
 magis remissionis pene mitorū. et ad
 alia multa ualeat. **P**rimo. q̄a magis accē-
 dit ad p̄fectionē. maioris iūctis ē. q̄a
 magis q̄m̄. **S**ed. q̄a mot' karitatis i
 inimicū. magis mitorū ē remissionis
 pene. et h' ratione difficultatis. **L**icet in
 amicum sit mag' mitorū iūctē ecclie rati-
 one intentionis. **A**mor enī naturalis et
 uentiorē facit ad motū karitatis. sic
 et dispositio materialis confert formē. **T**er-
 cio. q̄a inimicū dilige exp̄tius signū
 karitatis ē. q̄a cont' motū natē est. **U**n-
 de et ualde difficile est. nisi assist' gr̄a.

p qm uincat natura. Nota qd ille cui in
iuria facta est. n̄ debet reconciliationē que
rere ex debito necessitatis. s; si facit cōplet
debitū pfectionis. Unde Crisostom' dicit.
qd talis reconciliationē dicitur. ut duplicē
glam consequat'. Vnā quia iniuriā pass' ē.
aliā qā p̄or rogauit. **De Virtutib'**

xxxii **P**er uirtutes cardinales **Cardinalib'.**
rectificat' anima in suis uirtib'. Nam
pudentia rectificat rationale. fortitudo iras
cibilem. temperantia concupiscibile. Iusticia
uero rectificat omnes uirtutes ordinantes ad
proximū. ut ē equitas. & liberalitas. & ordinantes
ad seipm. sic ē penitentia. & innocentia. & or
dinantes ad dñm. ut est caritas. pietas. & obe
dientia. **P**er h̄ iusticia dicitur circuire omnes
uirtes. & qd nō tantū est uirtus sp̄ialis. sed
etiā generalis. comprehendens totā anime recti
tudine. cum ipsa dicat' rectitudo uolunta
tes. **I**te p̄ uirtutes cardinales homo in opib'
instruit'. & cōt' uicia armat'. Primum fit
duplicit'. quia instruit' p̄ prudentiā q̄ ad
se. & q̄ ad proxmū p̄ iusticiā. sōm fit etiam
duplicit'. quia homo armat' in p̄s' per
temperantiā. in aduersis p̄ fortitudinē. **I**tem
dicit' Aug' qd prudentia est meligen
dis. fortitudo in tollendis. temperantia in
utendis. iusticia in distinguendis. **I**te dicit
Aug' qd prudentia ē in p̄cauendis in
fidis. iusticia in subueniendo misis. for
titudō in p̄fendis molestis. temperantia in
abstinentis oblectationib' p̄ius. **A**ut Aug' dicit
in musica sua. qd succedet prudentie
contemplatio. fortitudinis firmitas adhen
tie. temperantie mensura dilectionis. ius
ticie. debita ordinatio ad dñm. & ad proxmū
Ite quatuor uirtutes appellant' cardinales &
pollicite. qā sicut hostiū uirtutū i card
ne. ita in hys regit' & uirt' uita hominis.

Vocant' etiā pollicite. qā ornant' & polluit'
hominē in uita ciuili. nisi diuinitus in
fundant'. **V**ocant' etiā humane. qā huma
no studio acquirunt'. **A**ppellant' & consuetudi
nales. qā n̄ ex uno actu sed ex consuetudine
nascunt'. ut quia honestas humana se ma
gis in istis excitat. sicut & scōz deuotio se
magis excitat in uirtutib' theologis. **N**o
ta quod prudentie est scire qd possit. rem
pante nō p̄sumere qd nō possit. fortitu
dinis ē facē qd possit. iusticie ē nō uelle
plus qm possit. **I**te uirtutes suos habent
grad' pfectionis. sōm q̄s alit' eos possident
incipientes. alit' p̄ficiētes. & alit' p̄fecti.
Vocant' etiā iste uirtutes quādoq' pollicite.
sōm qd regunt' uita hominis q̄ ad opera
extiora. id est. p̄nt' pugnant' cōt' uicia.
& h̄ in sunt incipientiū. **P**urgatore dicitur.
sōm qd tam in uictoria uicior' sūt. et
sistunt partim in uicia. & partim extra. &
ita sūt p̄ficiētiū. **V**ocant' purgati animi.
sōm qd tam de uictis uiciis desat' homo.
ita qd raro p̄mi motus insurgit. & h̄ in p̄
tinent' ad p̄fectos. **E**xemplares dicunt'. p̄
ut sūt in uita diuina. **N**am sicut exemplar
est dñs omnium rex. ita et p̄de uirtutum ī
ipso consistunt. **De Prudentia. xxxiii.**
Pudentia sōm qd est uirt' politi
ca est ut ait' Macrobi' ad rationis normā.
que cogitat queq' agit. uirtuosa dirige.
& nihil p̄ter rectum uelle ul' facē. **P**uden
tia uero sōm qd est uirtus purgata. ut dicit'
ait' ē mundū. & omnia q̄ sunt in mundo.
diuinor' contemplatione despicit. omne aīe
cognitionē in sola diuina erige. **P**udentia
aut' p̄nt' est uirtus purgati animi. ē solū
diuina noscē. & ea tamē nihil fit aliud in
tueri. **P**udentia sane exemplaris. ē ipsa
mens diuina. cui omnia nuda sūt & ap̄ta.

Gregori. Prudentia est cognitio rerum iustarum
 dar. et illud ubi est sumptum de Tullio q' ait.
 Prudentia est appetenda fugienda q' rerum
 scientia. Partes prudentie scdm Tulliu' s' in
 tellegentia, prudentia, memoria. Intellegentia
 uo est p' qm anim' p'sentat ea que s'nt. Pruden-
 tia ut idem ait est p' qm futurum aliqd uider'
 ante qm factu' sit. Memoria scdm eundem est
 p' qm repetit q's ea que fuerit. **N**ota qd du-
 plex est iudiciu' rationis. scilicet discretiuum et
 diffinitiuum. Iudiciu' discretiuum est. q' ratio
 iudicat aliqd faciendu'. ul' no' faciendu'.
 cura tale iudiciu' est scientia. et n' uisus. Iu-
 diciu' uo diffinitiuum est. q' ratio aliqd impe-
 rat fieri. ul' no' fieri. et cura illud e' uirtus.
 Unde in p'mo iudicio. habet se scientia ad oya-
 tiones bonas. ut consiliari. In scdo uo iudici-
 o habet se uirtus. ut impator. **P**rudentia ha-
 bet regē etas uirtutes in actionib' suis. scdm
 om's partes philosophie moralis. q' s'nt ethica
 siue monastica. et yconomica. et politica. Q-
 rum p'ma scilicet ethica. mores q' ad sempm in-
 struit. Scda scilicet yconomica. familia' dis-
 ponit. Tercia scilicet politica. urbes et regna
 regit. **T**riplex e' prudentia. Prima est
 credis. et h' est in dispositione p'sentiu'. et
 iudicatioe p'ceditor'. et in iudicatioe futuro'.
 Secunda scilicet sapientia. scilicet p'sentia.
 et intelligens. scilicet p'nta. ac nouissima p-
 uident scilicet futu'. Scda est oris. et h' est in
 modulatione sermonu'. **P**ubys. **O**' modu-
 tur uerba sua. prudens est. **P**salmista. Po-
 ne dñe custodia' ori meo. et hostiu' circu-
 stante labijs meis. Tercia est op'is. et h' consistit
 ut ait Tullius in fuga mali. et in electione
 boni. **P**salmista. Declina a malo et fac bo-
 num. **N**ota qd alia est prudentia huma-
 na. et alia mundana. et alia diuina. Pri-
 ma est in modo carnis. Scda in tempo-

ralib' cogitandis. Tercia in obsequijs diuinis.
Officium prudentie est actus aliar' uirtu-
 tum dirigere. sicut supradictum e'. **S**inhard
 Discretio no' tam uirtus e'. s' auriga uirtutu'.
 Nollet fallere. nec falli. scdm Seneca. est res
 scdm ueritatem estimare. Seneca. Tunc p-
 rationem recte uiues. si diuina ius esti-
 mes. si dignitate' reb'. n' ex opinione nil
 coges. s' ex eay natura iustitias nob' mul-
 sa ad dei glam. et p'ximū edificatioem. **L**u-
 ce. **O**'s puras est fidelis et prudens. que
 constituit dñs sup familia' sua'. Mutabi-
 litatem fugere. Seneca. Scito te in q'buscūq'
 p'sentare debet. q'ia cepisti. queda' nec incipe

Temperantia scdm De Temperantia. xxxiij.

Temperantia scdm De Temperantia. xxxiij.
Macrobium p' ut est uirtus po-
 litica. est nihil appetere penitendu'. in ni-
 lo lege' modulationis excedere. sub iugo ratiois
 cupiditate' domare. **A**ugustinus. Temperantia e'
 in cohibendis p'p'is delectationib'. **T**empera-
 tia p' ut est uirtus p'gatoria. omnia relinquere
 in quantum natura patit. q' corporis usū requi-
 rit. **T**emperantia p' ut est purgati animi. e'
 teneas cupiditates no' rep'ne. s' penitus
 obliuisci. **T**emperantia p' ut est exemplare.
 e' queda' in se perpetua intentione comisa-
 tio. **P**artes temperantie s'nt tres scdm Tulle-
 um. scilicet continentia. clementia. modestia.
Itementia scdm eundem Tulliu'. est uirtus p-
 qm cupiditas. consilij gubernatioe regit.
Clementia est p' qm motus animi. in odium
 alterius reme' conuertat. communitate' p'bi-
 litaritate' retinet. **M**odestia est uirtus p' qm
 pudore honeste. caram et stabile' compar' aucto-
 ritate'. **S**pecies temperantie s'nt tres. Soli-
 etas. continentia. modestia. Prima con-
 sistit circa gustu'. in q' ponit modu' sob-
 etas. Scda circa tactum consistit. qm ad
 umbra' genatua'. q'ia ibi ponit modu' cas-

titatis. **H**abet enim homo vehementem appetitum. conseruandi se in se in diuina p. nutritiuam. et seruandi se in se spectet. p. generatiuam. **I**ta autem appetitus. resinguitur p. sobrietatem et continentiam. **F**ra. **I**stius. in dictis et in factis. factum autem p. ut h. accipit p. tunc ad tres sensus. et circa ipsas corporum materias scilicet. visum. auditum. olfactum. **P**rius net etiam hoc sem ad tactum. non quidem qui est in generatiua. sed ad alios tactus. quorum organa sunt manus ad percipiendum. et capendum. et pedes ambulandum. **I**n omnibus istis modum ponit modestia. **D**ignitas temperantiae est in h. quod animam decorat. quia sic inuinctis forma decentior est quam materia. sic et in moribus plus mandatur modus quam ipsa actio. propter h. temperantia comparatur soli. qui medius est planetarum. et decentior inter omnes. **M**eritum cumulat. quia a medio tenuere beati. **U**nde dicitur quod ubi non memur sed adhibetur. quia non in eo quod aliquid facimus. sed in eo si bene facimus. **I**stud patet in illa uidua quae obtulit duo minuta. et magis mandata est. quam quae magna dona miserat in gazophylacium. **V**icissim appetitus refrenat. sicut super dictum est. **U**nde comparatur freno. et remo. et lime. qui superfluum rubiginis tollit de ferro. **A**ctiones temperat sicut ipsa instruit. **R**ationale sit obsequium uirum. **M**edium suat. **B**ernardus. **T**ene medium. si non uis perdere modum. **D**e h. dicitur. **M**edius tutissimus ibis. **I**stud medium uolunt nos diu tenere. quando seruo etiam non de capite. uel de pede. sed de costa. et quando seruo hominem partem corporalem. et partem spiritalem. ut dignitate naturae esset sub angelica natura. et super corporalem creaturam. **X**po assimilatur. **Q**ui stetit in medio discipulorum. sedit in medio doctorum. **S**uspensus est in medio latronum.

locatus est in prescripto in medio diuini animalium. **V**isus est ab Iohanne in Apokalypsi ambulans in medio candidiorum aureorum flammam conseruat. quia natura in medijs delectatur. p. extrema corrumpitur. **U**nde Philosophus. **E**xcellentia sensatores corrumpit sensus. **F**erulis etnis cibatur. **U**nde temperantia parat ligno uite quod erat in medio paradisi. **D**e **F**ortitudine. **X**xxv. **F**ortitudinis secundum Macrobium pro uirtute politica. est animi super preuentionem agere. nihil nisi turpia timere. **T**olerare fortis aduersa. **F**ortitudinis purgator est animo non treri a corpore tunc rem. altitudinem naturae abhorere. **F**ortitudinis purgati animi est. **P**assiones ignorare et uincere. ut nesciat trahi. et nihil cupiat. **A**ugustinus. **F**ortitudo est sustinendis molestiis. **T**ullius. **F**ortitudo est confidentia periculorum susceptio. et laborum propeffio. **F**ortitudo exemplaris est quae per fidem est. uel quod semper idem est nisi aliquid mutatur. **P**artes fortitudinis secundum Tullium sunt quatuor. scilicet. magnificientia. fiducia. patientia. perseverantia. **M**agnificientia secundum eundem. est magnae et excellentiae rex cui ampla quadam possessione animi cognatio atque ad ministratio. **F**iducia est uirtus per quam in magnis et honestis rebus multum in se animus ex spe etiam fiducia collocat. **P**atientia. est honestatis et utilitatis etiam rerum arduarum atque difficultium uoluntaria et diutina propeffio. **P**erseuerantia est uirtus in ratione bene considerata. stabilis. et perpetua perseverantia. **M**ulti sunt effectus fortitudinis. **P**rimus quia de hostibus triumphat. **M**achabeorum. **V**ir fortissimus. **J**udas. **S**ecundus homini sua bona conseruat. **L**uce. **C**um foras armatus custodit arcum suum. in pace sunt omnia quae possidet. **T**ercius quia dicitur.

Subis. Man' fortuū dnuccias parat. **Irus** regnū celoz expugnat. **Mathet.** Regnū celoz uim patit' & inolemti diripiunt illud **Cinus** qā oenat. **Subis.** Fortitudo & decor indumentū eius. **Sextus** qā inextimis affe curat. **Subis.** Leo fortissim' bestiaz ad nī h' pauēbit occurrē. **Septim'** remunātionē expectat. **Subis.** uulere forte q's inue ner. **Fortitudo** consistit in tibus. scilicet i aggressionē arduoz. **Psalmista.** Virilit' agite & confortet' iur'm. **In** contēptu tēnoz. **ad** hebreos. **Moyſes** negauit se filiū filie pharaonis. magis eligens affligi cū ipſo dei. **In** sustinentia tribulationū. **Canticis** fortis est ut moes dilectio. **In** resistētia tēptationū. **Apſ.** Nemo cōonabit' nī q' legitime cōtāt. **In** expugnatione uiciorū. **Job.** uictoria est uita hoīs sup' tiam. **Quarta** uuant fortitudinē. **Penult'** est exhortatio. **Unde** leg' de iuda machabeo qd' armauit socios nī clipeo ul' hasta. s; sermōib' optimis. **Sōm.** exemplar robustoz. ut legitur de cleazar' q' elegit moer fortit' p' patri' is legib'. **exemplū** uirtutis & fortitudinis de iugis. **Tertū** excitatio in pugnis. **ut** leg' in iohie. qd' dñs nī dēleuit statim hostes filioz isrl'. s; reliq't aliq's ut p' hos habent exitum p'landi. **Quart'** spes remun'io nis. **sōm** paralytū. **Confortent'** man' nre & nō dissoluent' erit enī nices urō op'i. **Un** tum hostiū debilitas. **Gregori'.** debilis ē hostis. q' nō potest uincē nisi uolentē uin ci. **Sextū** orationis adiutorū. **Exodi.** Cū elcubab' o'p'fēs man' uincebat isrl'. Si aut' dimittet' man' sup'abat amalech. **Septimū** armorū spūalium apparatus. **Unde** Sampson uincebat philisteos i mandibula asini. id est rempantia & fortitudi ne. **Octauū** memoria dñice passionis!

qd' significat dauid q' uenit cont' goliath in baculo & funda. **Nonū** cibus spūalis **Psalmista.** Panis cor hoīs q' firmet. **libro** Regum. **Ambulauit** helias i fortitudine cibi illi xl. dieb'. & xl. noctib' usq' ad mōtē dī oreb'. **Petr'** potat' sp's scī grā. confortat' est dicens. **Oportet** magis obedire deo qm homini! **q' ante** talē q'fortatioēm dixerat. **Nescio** iusticie **De** **Iusticia.** xxxvi. **Chomine.** **politice** scdm macrobiū est obsuare uniuersū qd' suū est. **Iusticie** purgator e scdm eundē est. ad unā huiusmodi p'ofici uā uniuersū uirtutis officinū q' serua re. **Iusticie** p'gati animi ē. ita cū sup' mē nre sociari. ut seruet' cū ea sedus p'petuū. **immunitando.** **Iusticie** exem plaris est. p'hemū lege. a sempiterna op'e sui p'nuatione nī flecti. **Aug'm.** **Iul** ticia ē in subueniendo miseris. **Ambli'** in lib' de paradiso. **Iusticia** magis alijs qm sibi p'dest. & utilitates suas n' p'ho' **P**artes iusticie scdm **Tullū** sū sē. **Re** hgio. pietas. grā. uindictano. obserua tia. uirtas. **Religio** scdm eundē **Tullū** est. q' sup'ioris cuiusdam natē qm d' mēsticā uocāt. curam cōmoniamq' affert. **Pie** tas est. p' qm iunctis sanguine. & be niuolentie effectus. & diligens t'buū cultus. **Grā** est. p' qm amicitiaz & offi ciorū altius memoria. & remunāndi uoluntas p'inet. **Uindictano** ē uirt'. p' qm uis & iniuria. & omē qd' obscūm ē defendendo aut ulciscendo p'pulsat. **Ob** seruantia ē uirtus. p' qm hoies aliq' dig nitate antecedentes. cultu quodā & ho noze dignitat'. **Veritas** est uirtus. p' qm ^{inuitata} ea que sūt aut fuerūt. aut fu tura sūt. dicunt'. **Nota** qd' iusticia nō tam est uirtus specialis qm genālis. ū

habes sup de virtutib cardinalib in gene.
Justicia dicitur esse in libro Sapientie perpetua.
multiplici ratione. Primo quia perpetuat a
nimam stabilendo eam in loco debito. scilicet
sub deo et sup creatas corpales. Secundo quia ma
nebit in patria secundum essentiam et secundum usum.
Alic cardinalis virtutes et si maneant secundum
essentiam in patria non tamen secundum usum. Tempa
ritas enim refrenabit motus illicitos. Prudentia
a uero cauebit ab insidijs. Fortitudo non aggere
dicitur terribilia. **J**usticia prout dupliciter.
amore persone. ut pecunie. **M**ate. De quibus
beneficis impu per numeris. **T**imore **M**athe.
Nolite timere eos qui occidunt corpus. animam
autem non possunt occidere. **R**amore. **E**uange
lista. Sciens quod per inuidiam tradidisset eum
Multi mouent ad rectitudinem iusticie.
Primus est rectitudo humani corporis. quia
indicans ualde est in recto corpore curuam
habere animam. Secundus est ut ait Augustinus
iusticia est in corde hominis naturaliter.
Tercius est quia bruta animalia docentur
iusticia. quod ad iusticiam pertinent. ut innocen
tiam credulam et humilitatem. **I**tem est scrip
ta **E**cclialtic. **N**isi ad moerem etiam iusticia
est. **E**ffectus iusticie est quod beatificat
Mathe. **B**eati qui esurunt et sitiunt iusti
ciam. et petrus. Si quod patimini pro iusti
cia. beati. **E**xaltat. **E**cclialticus. **Q**ui
operatur iusticiam exaltabitur. **A**ppetitum con
cupiscentie refrenat. **M**ate. **E**rit iusti
cia cingulum humeris eius. **L**ocum parat
domino. **P**salmista. **J**usticia et iudicium ipa
ratio sedis tue. **A** morte eterna liberat. **P**ro
pheta. **C**oronat. **T**hymothei. **R**eposita est
in corona iusticia. **R**emunatur. **P**salmista
Returuet michi dominus secundum iusticiam meam.
Justicia consistit in fide. **A**plis. **C**redidit
Abraham deo et reputatum est ei ad iusticiam.

Justice a morte liberat

In oratione. **P**salmista. **C**lamauerunt iusti.
et dominus exaudiuit eos. **I**n sancta meditatione.
Ecclialtic. **B**eatus uir qui in sapientia mor
abitur et qui in iusticia meditabitur. **I**n humili
tatione. **M**athe. **S**ic enim docet nos implere
omnem iusticiam. **G**losa. **P**fecta est iusticia si
dicit se minor. **I**n cruditione. **P**rophetas. **S**emi
nauit iusticiam mices fidelis. **D**e domo. xxxvii.
Nec omnes habitus dati diuinitus pos
sunt generaliter dici dona dei. specialiter tamen
et appropriate sunt septem dona spiritus sancti. que
per ordine ysaias enumerat. a summo incipi
ens usque ad ultimum descendendo. **S**eptem
igitur dona sunt multiplici ratione. Primo ut
per hoc expellantur septem uitia. scilicet ut timor
expellat superbiam. pietas inuidiam. scientia
nam. que est quasi quedam insania. fortitu
do accidiam. consilium auariciam. intellectus
gulam. sapientia luxuriam. **S**ecundo dicuntur
dona septem esse propter expediendas uirtutes
naturales. Nam nascibilis indiget expe
diri tam in pueris quam in adultis. **I**n pueris
quidem per timorem. in adultis autem per fortitu
dinem. scriptibilis indiget expediri
quintum ad affectum respectu proximi quod
pietate. et quintum ad affectum respectu dei quod
fit per gustum sapientie. **R**atio quod indiget
expediri inuitatis speculatione. quod fit per
donum intellectus. et in inuitatis electione quod
fit per donum consilij. atque in electi executione
ne. quod fit per donum scientie. per hoc enim donum
recte conuertitur in medio nationis puer
et puer. **T**ercio dicuntur esse septem dona pro
regnum actus uite. et contemplatiue. **V**ita
contemplatiua tam dona debet habere. scilicet
timorem. ad reuerentiam maiestatis. in
telligentiam. ad intellectum inuitatis. **S**apientia
ad gustum bonitatis. **A**ctiua uero uita
debet habere pietatem ad agendum. fortitu

domem ad sustinendū. Scientiā aduer-
 tionē pietatis. Nilum ad directiōem
 fortitudinis. **Plurima** q̄s dona s̄ ad in-
 tellectū spectantia. q̄a lux cognitionis
 multū expedit ad dirigēdis pedes in uia
 rectam. p̄t eandem causam s̄ donū
 obnatio. q̄a ibi semp̄ adiungit̄ unū di-
 rectiū cū alio qd̄ spectat ad actionē ul'
 passionem. Sicut **Bergoer** sup̄ **Ezechiel**. qd̄
 s̄m̄ p̄sapientia matura. p̄ intellectum
 p̄ndi. p̄ Nilum cauti. p̄ fortitudinē am-
 mōi. p̄ scientiā discreti. p̄ pietatē iustitiae
 des. p̄ timorē humiles. **De dono Timoris.**

Timor ut ait **Augtū** est fuga **xxxvii.**
 mali. Species timoris sunt septem
 p̄m̄ est naturalis. q̄ d̄bet timor naturalis
 nocuitum natē. & iste timor nec ē m̄
 toet nec demeritus. q̄a nō subiacet libo
 arbitrio. & d̄r naturalis n̄ a natura instituta
 s̄ delicta. q̄a iste timor est pena p̄ p̄ccō
 p̄m̄ox parentū m̄ficta. h̄ timore xp̄e
 naturalis mori timuit. **Secū** est timor hu-
 man. q̄ q̄s nimis timet peli sue. Iste tim̄
 nascit̄ ex timore amoe p̄sentis uite. & est
 q̄ndoḡ mortalis actus ei. id est ut cū p̄ccō
 p̄ccat̄ q̄s mortalit̄. q̄m̄ amittet uitā suā.
 & q̄ndoḡ est uenialis ut dum q̄s p̄us fa-
 ceret ueniale p̄ccm̄ q̄m̄ resp̄m̄t̄ occidi. **T**
 ercius ē timor mundan. q̄ scilicet aliq̄s timet
 inimis suis. ul' rebus. h̄ nascit̄ ex timore
 amoe temporalū. & est q̄ndoḡ mortalis.
 q̄ndoḡ uenialis. p̄m̄t̄ eadē m̄ q̄ dem̄ ē de
 humano. **Quart** ē timor seruilis. q̄ quis
 timet p̄ccare p̄t̄ gehennā p̄ncipalit̄. **In-**
 tus ē timor m̄tialis. q̄ scilicet q̄s timet ge-
 hennā. & dei offensam. **Unde** habet quasi
 duos oculos. unū ad penā. & aliu ad d̄m̄. &
 h̄ est p̄ncipalit̄. **Sextus** est timor filialis.
 q̄ scilicet q̄s timet offensā dei tantūm ul'

separatiōem a deo. **Quintus** p̄cedoḡ timor
 sic accipit̄. Aliq̄s timor est a sp̄u sc̄o & cum
 sp̄u sc̄o. sicut tim̄ m̄tialis & filialis. Aliq̄s
 a sp̄u sc̄o. & n̄ cū sp̄u sc̄o. sicut tim̄ seruilis
 Aliq̄s cū sp̄u sc̄o. & n̄ a sp̄u sc̄o. cum sit donū
 sicut tim̄ natural. Aliq̄s n̄ a sp̄u sc̄o. n̄ cū
 sp̄u sc̄o. sic timor m̄dan & human. quos
 n̄ sp̄s sc̄i gr̄a secun̄ ^{comutatur} p̄mittit̄. n̄ p̄ sp̄m̄ sc̄m̄
 datur. Est ad huc & alius timor ueniente.
 q̄ solus un̄ timores erit in p̄ata. sic d̄r i
 psalmo. Timor d̄m̄ s̄s p̄manet in sc̄m̄
 sc̄m̄. Reuientia uo. est resilio a m̄fidata
 magnitudine dei. in p̄iam paruitatem

Timor d̄m̄ multa bona opatur. p̄ccm̄
 expellit. **Cochastic**. Tim̄ d̄m̄ expellit pec-
 catū. **Sapientia** gignit. **Cochastic**. Ra-
 dix sapientie timor d̄m̄. **Negligentiam**
 abicit. **Cochastic**. O timet d̄m̄. nihil negli-
 git. **Mente** stabilit. **Pubys**. Nisi in timore
 dei tenuis te instanter. **subiuret** dom̄ tua.
Spiritalis dicit. **Psalmista**. Non ē inopia
 tim̄ibus cū. **Bona** opa cumulat. **Cochas-**
tic. O timet d̄m̄ faciet bona. **Coe** delectat
Cochastic. Tim̄ d̄m̄ delectat cor. **Vitam** p̄
 longat. **Proby**. Tim̄ d̄m̄ apponit dies. & **am̄** impiorū
 deuotionem irrigat. **Cochastic**. **Timentis** **ueniunt**.
 d̄m̄ bene erit i extremis. **De Timore Sui**

Timor seruilis donū sp̄s **li. xxxix.**
 sc̄i est. n̄ tam cum sp̄u sc̄o est. sicut
 timora ē a sole. n̄ tam est cū sole. Timor
 tam seruilis sp̄m̄ sc̄o locū p̄parat. ut eū
 sic s̄ra filiū introducat. **Sera** n̄q̄ sic fi-
 lum inducit ut ip̄m̄ p̄cedat. s̄ cū ip̄lo
 n̄ p̄maneat. sicut **Augtū** ait. Timor
 seruilis ē bonū q̄ nemo bene utit̄. quia
 licet habet̄ seruilis timoris. bon̄ sit in se.
 sc̄dm̄ qd̄ etiā donū sp̄s sc̄i est. tam̄ actus
 ei q̄ndoḡ est p̄ccm̄. **Cum** n̄q̄ seruilis
 duo facit. **Primu** est qd̄ p̄parat inā kari

tam. Scilicet est. quod reualit a peccato metu
pene tantum. Ratione primi bonus est.
Et ratione secundi distinguitur. Unde nota. quod
usus timoris servilis. est duplex. scilicet. ut
cum quis utitur essentia habet tantum. ut cum
utitur facultate. Primo in usus est bonus.
Nam ille usus. est abhorreere penas etiam
quod bonum est. etiam cum sit in timore inicali
Sub in usus est malus est. quia sic usus est. est
utare malum ex coactione et per penam.
cum tamen afflicti habet in voluntate. et se
quatur effectus si speratur impunitas.
ut ait Augustinus. Et sic intelligit Augusti
nus. quod ait quod timor servilis est bonus.
non tamen quia quod timet serviliter agit bene.
sed quia agere bona est ex voluntate dei.
Et agere bene id est meritorie. ex bonitate
agentis est. quod agit ex virtute caritatis
et gratie. *De Timore inicali. xl.*
Timor inicalis. ideo sic dicitur est. quia
primo est incipientium. qui ad huc in
angustia sui sub peccato suo quod miseretur.
adhuc angustia foris mittit. quando co
scientia servat ad plerumque. Perfecta ergo ka
ritas dicitur foras mittit timorem inicalis.
in quantum naturam habet servilis timo
ris. in hoc scilicet. quod habet oculum ad penam
Tunc enim inicalis duos habet oculos.
unum ad gloriam quod est ei essentialis. Alte
rum habet ad penam. quod est ei accidenta
lis. Et timor servilis essentialis
Præterea timor inicalis abstinet a peccato
ventrali. propter penam purgatorij. in quo casu
potest venire peccato. qui etiam timet pe
nam purgatorij. in quantum est dilatoria glorie.
sive separativa ad tempus. Duplex est
amor. scilicet. filialis. quod diligunt deum pro se
tantum. et incennario. ut quod diligunt deum.
pro se principaliter. et secundario habitu

respectu ad modum. Hunc dupliciter amorem
respondet duplex timor. scilicet. filialis et inica
lis. Nam inicalis timor. respondet amori
incennario. filialis vero timor amori filia
De timore filiali. xli. Cui.
Filialis timor prope timet offendere deum. quod etiam
si propter peccatum non separaretur a deo. tamen a peccato
abstineret. ne ipsum offenderet. Et in hoc dif
fert timor filialis ab inicali. quod prope est
tunc separationis. quia propter conscientiam
peccati. timet a deo separari. tunc vero fili
alis. tantum timet offendere. Alia differen
tia est. quia timor inicalis est imperfectus. et
filialis perfectus. Tercia differentia est. quia cum
due in timore sunt penne. scilicet. punctio.
cautela. ipsa punctio pertinet ad timorem
inicalis. talis enim punctio est ex consi
entia peccati. de qua nescit an sit dimissus. Cau
tela vero pertinet ad timorem filiale. Sic enim
perfectus cauet peccatum. quia deum offendit. ita
propter incennario cauet penam. etiam propter accidens.
Tunc filialis dicitur timor scilicet et castus. *De do
no pietatis consistit no pietatis. xli.*
Donum pietatis consistit in cultu dei. et in via
tione sacre scripture. et in honore proximi.
Cultus dei consistit in professione diuine
maiestatis. et hoc est theologia. Veritas sac
scripture. consistit in hoc. ut ei firmiter creda
tur. ut sollicite custodiat. ut fideliter des
penset. Honor proximi consistit in reuerentia
superiorum. in conformitate equalium. et subue
tione inferiorum. *De dono scientie. xlii.*
Scientia similem habet actum cum
prudencia. quod est virtus politica. sed
differt in ratione agendi. Prudencia enim
procedit ex principijs naturalibus. Scientia vero.
donum est ex principijs fidei pro proprios actus. Sci
entia donum est recte conisari in medio
nationis pue et puse. Tercia vero requiritur

ad h. ut alijs bene conuict in medio nati
oms pue & pise. Primum est. qd habeat
rationes. quib' se defendat ab impugnan
tib' fidem sua. Unde donu' scientie. n' tantu'
supponit ea que scripta s' in libris theologice.
s; etia' que scripta s' in tota physica. quib'
uua' ad pbanda' fidem. Sedm e. quod a
malo abstineat. Tenu' quod bene & p'uide
tr' temporalia ministrat. Preterea scien
te donu' e. dirige ad rationis norma'. &
ad iustitiam dei. Item p' scientia' donu'
scit' ne sub specie boni. malu' lateat. Item
scientia regit pietatem. p' qd etia' hec
duo conbman'. It' p' donu' scientie. scit'
homo qd sit. & a q' sit. & ad qd sit. Scientia
est faciendo. & deo ratio scientie consistit in

Cognitione. **De dono Consilij. xliij.**

Consilium sumit' trib' modis. Quid
q' eni' sumit' delibatio de reb' ualentib'
ad fine qm' tendim'. & tale consiliu'. p'inet
ad prudentia'. ut est idem qd prudentia.
Quidq' dr' consiliu'. p'fatio reru' excellen
tium. ad q's n' teneam'. sedm qd dr' h' esse co
siliu'. si uis pfectus ee. uade & uende oia
q' habes & da paup'ib'. Quidq' dr' consi
lium. prudentia ualde excitata. i' medio
contemplatiuoz. & actiuoz donoz. & deliba
tio de opibus arduis. siue teneam' ad ea
siue no. & sedm h' sumit' consiliu' donu'.

Nota qd sic ad scientia' p'inet. repbare
malu' & elige bonu'. ita p'inet ad consili
um. caue picula que s'nt in h' exito.

Item sic donum scientie habet reg' pietat
em. ita donu' consilij habet reg' fortitu
dine. In hoc eni' diffunt' consiliu' & scien
tia. quia consiliu' e' circa difficile & ardu
um. scientia uo' circa bonu' & malu'. **De**

Sapientia dono Sapientie & Intellect. xlv.

Sapientia & intellectus diffunt' q' sapientia

est cognitio dei absolute. Intellectus
uo' est cognitio collatiue. scilicet in compa
ratione ad creaturas. It' alia est diffe
rentia. q' intellectu cognoscit' ds. p' illu
minatioem de auditis in scriptura. Sapi
entia uo' cognoscit' ipso experimto. Item
p' intellectum. dnm cognoscim'. p' sapien
tiam. et' dulcedine gustam'. Unde sa
pientia dr'. quasi sapore uirtutum con
dita scientia. It' p' intellectu' sumit' p'ui
di. p' sapientia' maturi. **De beatitudi**

beatitudines iub; in b'ne. xlv.

Septem s'nt sedm distinctionem
gradu'. quatu' octo s'nt sedm essen
tiam. q's enumerat saluator i' monte i'
sermone. scilicet paup'tas sps. mititas.
luct'. esuries iusticie. misericordia. cordis
mundicia. pax. Hec beatitudinu' nu
mer' accipit' sedm integritatem pfectio
nis. **R**equirunt' aut' ad pfectionis inte
gritatem tria. scilicet recessus a malo. p'ces
sus in bono. & pfectus in optimo statu.

Sane malu' aut' p'cedit ex timore sup
bie. aut' ex rancore malicie. aut' ex lan
guore concupiscentie. Cont' hec tria
s'nt tres beatitudines. scilicet paup'tas sps.
cont' malu' timoris. mititas. cont' malu'
rancoris. luct'. cont' malu' libidinis. In
bono pfectus attendit' sedm diuinam

imitatioem. que est sedm duas uias
dmi. scilicet misericordiam & ueritatem. de quib'
psalmista. Uniu'se ue dmi. misericordia et
ueritas. Igit' sedm has duas uias sumit'
due beatitudines. scilicet esuries iusticie.
& affectus misericordie. Preterea stat' in opti
mo. attendit' in duob'. scilicet in limpida
cognitione. & in quilla affectione. et
sedm h' sumunt' due ultime beatitudi
nes. scilicet mundicia cordis ad dnm iuden

tes. scilicet mundicia cordis ad dnm iuden

dum. & pax nōtis ad pfecte fruendū. Per
beatitudines excludunt septem uicia ca
pitalia. Paupertas sp̄s. excludit supbia.
mansuetudo. iram. luctus. inuidiam. q̄
nam q̄ luger p peccis alior. n̄ inuider ille.
esurres iuste accidiam. misericordia. auarici
am. inuidicia cordis. gula. q̄a inuidicia
cordis nō seruit uenit ad modū beati ani
malis. pax. excludit luxuriam. qm̄ gusta
to sp̄i. desipit omnis caro. Sicut i enuina
tione donoz. est ordo artificialis. q̄a p̄mo
ponunt digniores. ita in beatitudinib. est
ordo naturalis. ubi digniores ponunt ultio.

Paupertas sp̄s. *De prima beatitudine. xlvij.*

Sumit h̄c p abstinentia ab amore mū
di. id est ab amore carnaliū uoluptatum.
& diuiciar. ac ip̄e excellent. S̄. ta h̄c com
plectit amor mundi. Vnde glosa. sup lucā
Paupes sunt. q̄ n̄ querūt illecebrōsa. Super
mathēū q̄ d̄r. Paupes humiles s̄. d̄m timē
tes. Alia glosa dicit. Paupes s̄. qui nihil
habent. & omnia possident. *De Seda. xlvij.*

Mitis est ut ait Aristoteles. q̄ nō patit. n̄
deducit. Est aut̄ mititas eadē cū man
suetudine. Vnde glosa sup Mathēū. Man
suetus est. q̄ nulla amaritudine animi sentit
Ex q̄ patet qd̄ mansuetudo est. p̄gati animi.
& potest dici qd̄ mansuetudo est idem cum
pacencia. qm̄ pacencia ē in sustentia
molestiar. corporaliū. Mansuetudo itō ē in
sustentia stumeliarum. *De t̄cia. xlvij.*

Luctus est luge p̄ccō. & odire peccatū
sim. ita qd̄ in singam ad destructionē ip̄i.
Luge aut̄ de malo ut fugiam ip̄m. in q̄ntū
auit ab amato. Sic luge. solt̄ est karitatis
Luge aut̄ de aliq̄ malo specialit̄ est cuiuslibet
iustis. Ineliber enī iur. luge de suo con

Esurres iuste. *De quarta. l. Cnario.*
Est uellemens desiderium iusticie. siue

simi boni. Esurres aut̄ iusticie est potius
beatitudo. qm̄ esurres aliar. utitū cardina
liū. quia iusticia in mediate iungit dō.
qd̄ nō fit p alias cardinales uirtutes. Iusticia
enī p̄t h̄c sumit. complendit fidem. sp̄m.
& karitatem. que in mediate iungunt nos dō.

Misericordia est p qm̄ tenus *De quinta. l.*
Celestia incant. Ipa uo et sunt qua
tuordecim. uidel. septem corporalia. & septem
sp̄ialia. Corporalia s̄. hec. uisitatio infirmoz.
potatio sitientū. cibatio esurentū. redēp
tio captiuoz. uestitio nudoz. collectio p̄gri
noz. sepultā mortuoz. Prima sex de istis ha
bent in euangeliō. septimū de thobia. Ipa
misericordie sp̄ialia s̄. hec. Delinq̄nti ignoscē.
p̄cāntē corrip̄e. ignoꄁantē docere. turbā
ti consule. mestū solari. p salute p̄ximū
iniurias sustinere. & h̄ opus ultimū p̄ca
d̄r op̄ misericordie. q̄a responsio mollis frangit
iram. & h̄ p̄mū ē. scil. furorē iram mungare.

Misericordia cordis est. q̄ *De sexta. l.*
Clarificat̄ cor. & mundat̄ ad uiden
dum d̄m. & ardentissime diligendū. Acci
pitur aut̄ h̄ misericordia n̄ p̄tute. s̄. p̄ sta
tu quodā. q̄ est purgati animi. *De vii. l.*

Pax est status uirtutis. in q̄ est dele
tatio in deo. sine contradictione carnis.
mundi. & diaboli. ut si est aliq̄ inestitax ē
Vnde patet qd̄ pax ē purgatissimi animi.
pacificus magis arēbit̄ esse filios d̄i. quā
alijs. q̄a licet misericordia maxime assimilet
hominē deo. q̄ntū ad opa exteriora. pax ta
men assimulat magis. q̄ntū ad interiora.

Octaua beatitudo ē. *De octaua. l.*
De q̄ d̄r. Beati q̄ p̄secutionē pati
tur p̄t iusticiā. qm̄ ip̄sōr est regnū celoz.
Hec uirt̄ scil. sustentia p̄secutionis. p̄t
iusticiā. annexa est paciencie. Cū enim
pacificus sit absq̄ contradictione carnis

mundi & diaboli. patet qd idem paratus
 fit supare temptacoem nris. Unde sus-
 tinentia mortis p xpo in eode gene grad
 est cu pace. p hoc dicunt qd beatitudines
 quntum ad essentia octo snt. s; tantu septe
 quntum ad distinctioem graduu. qm sine pa-
 ce n est vitus aliq. Dicit eni Augustinus qd
 pax e summa actio. & fims omnium virtutum.
 Octava beatitudo dr redire ad capud. duo-
 bus modis. primo. qa idem pmuti sibi p-
 mittit qd pime beatitudinis. scilicet regni
 celoz. Sed qa omis pbat ab ultima usq ad
 pma. utri ne sint. Gregori. Quales un-
 qsq apud se lateat. illata ymelta pbat.
 Ex pedis colligit qd habit virtutu car-
 dinaliu. pncipalit disponit ad exercitiu
 actus. habitus uo donoz. disponunt ad
 act contemplative maxime. habit aut be-
 atitudinis ad pfectioem utriusq. **De Senli**

Per sensus spuales. **lv. spualib; lv.**
 pcepto anima spualia. qa videt
 spouit sui pulchritudine sub ratione splen-
 doris. audit suam armonia. sub rati-
 one ubi. gustat suam dulcedine. sub
 ratiue sapentie. comprehendit utriusq.
 scilicet ubi. & splendore. Odorat suam
 singlantia. sub ratiue inspiranti in coe-
 de. tangit suam suavitatem. sub ratiue
 ubi incarnati. & ut nos habitantis co-
 poralit. & reddentis se nobis palpabile. &
 osculabilem. p ardentissima karitate. Ex
 pdis patet qd sensus spuales. dant pcep-
 tiones nrales. circa uirtutem contemplan-
 da. q quide contemplatio incipit a sensu. & p-
 nit ad ymaginatioem. de ymaginatione
 ad ratiue. de ratiue ad intellectum. de
 intelligentia ad sapentiam. seu noticia
 excessiuam. q incipit hie. & consumat
 in gla. **De Fructib; Spualibus. lvj.**

Fructus duodecim. no dicunt no-
 uos habitus. s; stat consolationi.
 quib' consolatur sps iustoz. & iste delectati-
 ones consecunt opa pfecta. S; aut ist
 fruct. karitas. gaudiu. pax. pacientia.
 longanimitas. bonitas. benignitas. ma-
 gnicentia. fides. modestia. cominentia. cas-
 tita. **De dulia & laia. lvij. Citas.**
 est reuerentia. & seruit' deo exhibet. unde
 si creature exhibet honor. deo debitas.
 ydolata est. Laia comprehendit qing; fide
 sapentiam. reuerentiam. sacrificiu. oratio-
 nem. prima duo. s; coedis. sequit' duo.
 s; opus. vltimu est ois. Dulia debet cre-
 ature. inquitu est ymago dei. unde dulia.
 est honor qui debet scis. unde de beata
 yguine sciendum. qd inquitum ipsa est
 psona sca. dat' dulia. s; inquitum e mar-
 dei. debet ei ypdulia. id est supior dulia.
 Sane si psona cui debet' dulia. est in pla-
 none ystituta. debet' ei reuerentia. q' confis-
 tit in obedientia pceptoz. & in exhibitio-
 ne honoz. Ypdulia debet' creatre excellenti.
 sic est caro xpi. cruce xpi. & beata ygo. unde
 sciendum. qd ligno in cruce xpi. in qua pe-
 pendit. si n sit figata ut sit signu cruce
 fixi naturalis. cui modi s; ymagines. debet'
 ypdulia. qa instrumentum nre redemptiois.
 Crucib' aut scis. inquitum s; ligna. siue
 res tales nihil debet. s; crucib' factis i signu
 xpi crucifixi. debet' laia. Ymaginib' uo eade
 debet' adoratio. que debetur & illis quoz s;
 ymagines. unde n ymagines inquitum res
 sic s; s; illa quoz s; ymagines addeamus

Precepti est **De Preceptis i gnie. lvij.**
 pmpium facendi aliqd. ul' no facien-
 di. Preceptoz alia s; affirmatiua. ut hono-
 ra patre. Alia negatiua. ut n mechaberis
 Precepta affirmatiua. stta sumdo dicunt

precepta. s. negativa prohibitiones. Precepta
affirmatiua obligant semp. s. n. de preceptis
in gene ad semp. Precepta decalogi possunt
intelligi data ut unata. Pmo in tantu pti
net ad iulin isrlitici. Sed in omis obligant.
qa qdqd gner decalogi explicite. h. continet
lex nate que e scpta in corde cuiusbet impli
cite. Illud preceptum legis nate. qd e no mis
fieri. alij ne fecis. Includit h precepta. no
occides. no furtu facies & huiusmodi. q. decal
ogus ponit explicite. Queda precepta tra
dunt unpatue. scilicet illa q. s. affirmati
ua. Queda aut. indicatiue. scilicet que s. s.
negatiua. & h. idco. qa difficili est face boni.
qm declinare i malu. Plures eni in facien
do bonu. requirunt circumstantie. In quib
dam preceptis phibet actus & affectus. ut
pater in hys. No mechabis. n. concupisces
uxore pximi tui. qa appetitus nimis ior
dinatus est ad illa. In quibusda solimodo
phibet actus ut cu dicit. No occides. h. dico
scdm forma tradendi. no scdm ueritatem
intelligendi. Nam scdm ueritatem intel
ligendi. omnia precepta cohercent manu er
anum. **M**ultis modis ligant. scilicet lege
nate. ut diliget dm sup omia. & nulli fa
cere qd nobis fieri uolum. Preceptis liga
m. diuinis. sic adam preceptis sibi datis.
& iudei suis. uoto. qa scdm Augustinu. No
uere e uoluntatis. s. redde necessitatis.
vnde quibusda etia gilia s. precepta. sic
religiosis. q. uouerit talia. Decretis patri.
ut ieiunare aliqs uigilias patriu s. s.
& huiusmodi. Muetudine. scdm qd in fran
cia p. magent. succedit in regno. Man
datis p. latoz. vnde sup cathedra moy
si sederit scribe & pharisei. q. dicit facite.
Conscientia. qa scdm aplim. qdquid sit co
tra conscientia edificat ad gehenna. **Q**u

merus preceptorum limit. sic. qa quedam ordi
nant nos ad dm. quedam ad pximu. qd
ds infirmare uoluit quid in duab. tabu
lis dedit. In pma tabula s. tra precepta q.
p. tinent ad dm. Quoz p. mu. p. tinet ad pa
trem. qa e de diuina unitate. Scdm ad
filii. quia e de uirginitate uirginitatis. Scdm ad
sp. s. scdm. qa est de spiritali uacatione. In
seda tabula erant septem ad pximu p. tne
tia. quoz p. mu. est de exhibendis bonis ut
est illud honora patre & matre. Reliqua
sex de cauendis malis q. inferri poss. ex
de. ore. ut ope. **O**pe ledim pximu. s. p. tne
p. qd dant. ta precepta. P. mu. est n. occi
des. Scdm n. mechabis. Scdm no furtu
facies. Ore q. ledimus pximu. cont. hoc
est illud. Non dices cont. pximu tuum
falsum testimoniu. Corde ledim pximu
duplicit. scilicet q. d. respectu rei rationa
lis. & h. d. No concupisces uxore pximi
tui. Q. d. respectu rei irrationalis. vnde
no concupisces rem pximi tui. **D**e p. mo
P. mu. preceptu. **P**recepto decalogi. **S**up.
tres habet clausulas. Prima est
No habebis deos alienos cora me. vbi ph
beni adorare creatam sp. ualem. idest an
gelos. Seda. Non facias t. s. simile. idest y
magine fictas. q. nulli rei naturalis sunt
representatiue. Tcia est neq. omne simi
litudine. idest ymagine rei naturalis. & se
quit. que e in celo desup ut solis & lune. &
q. in tra desup. ut hominis & uinis & simi
lia. Neq. eoz q. sunt in aqs sup tra. idest
p. s. n. no adorabis ea scilicet actu extiori.
neq. coles idest affectu intiori. **E**x hys
pater qd n. reprehendim. xpianu. q. facit
ymagines n. quide ad adorandu & colen
dum. s. ad memorandu. Honor aut. q. ex
hibetur scis. n. est late. s. dilite. Scdm ratio

nem allegoricā p̄ma clausula hui p̄cep
 ti ostendit iudeos & sarracenos esse ido
 latras. q̄ deos habent alienos. Iudei q̄dem
 messiam. id est antixp̄m. Sarraceni uo
 machamerū. **Cont̄ sc̄dm sc̄l. Nō facias**
ē sculptile. sic faciunt heretici. q̄ n̄ credūt
 de deo. nisi qd̄ ymaginatione & fantasia
 confingūt. **Cont̄ t̄ciam.** faciunt mali
 xp̄iani. q̄a sup̄b colūt similitudinē eor̄.
 q̄ sunt in celo desup̄. nā sup̄ omnia dili
 git̄ p̄latam. **Anarus colūt similitudinē**
eor̄ q̄ sunt in tra. Voluptuosi colunt
 similitudinē eor̄ q̄ s̄ in aq̄s. id est **delicti**
sc̄dm est. Nō De Sc̄to. lx. **Vas.**
Assumes nom̄ dei tui inuaniū.
 hic phibet̄ iuramētū. qd̄ fit sine causa.
 & p̄iurū. Vtq̄ enī p̄ nihilo iurans & fal
 se iurans. assumit nom̄ dei inuaniū.
 q̄a p̄mus sine causa notat̄ sūmā vi
 tatem. **sc̄d̄ autē nominatam** temp̄it
Trib̄ modis q̄s iurat. in p̄iurio. ul̄ iuran
 do cont̄ conscientia. ul̄ iurando illicitū.
 ul̄ faciendo cont̄ iuramētum. **Pr̄t̄ea sci**
uidū. qd̄ iuramētum qd̄ q̄s facit ex c̄ta
 scientia. & sonat̄ blasphemā. ut q̄ndo iu
 rat q̄s p̄ intestina d̄i & similia. ul̄ sonat̄ i
 nreuerentiā. sic q̄ndo iurat p̄ uirgā xp̄i. s̄
 p̄c̄m mortale. ul̄ q̄ne. **ec̄c̄a si uerū est qd̄ iu**
rat. **Istud p̄ceptum nō solū intelligit̄ sc̄dm**
p̄dictam ratiōem l̄talem. s̄ ec̄c̄a sc̄dm int̄
 t̄ōem morale. **Assumit̄ enī nom̄ d̄i mul**
tiplic̄ inuaniū. corde. ore. ul̄ ope. **Corde!**
 sicut mali. q̄ nomine tantū sine re dicū
 xp̄iani. q̄ nec̄ sacramētum baptismi rece
 p̄it. tam rem sacramenti. id est grām nō ha
 bent. **Ore.** sc̄l; mala iuratiōe. uoti t̄ngressi
 one. p̄dicatione. q̄ fit uana intentiōe. & ide
 uota oratiōe. de q̄ d̄r. **Popul̄** hic labijs me
 honorat. **ore autē eor̄ longe ē a me.** **Ope.** sc̄d̄

qd̄ ipocrite nom̄ assumit̄ simulatiōe
 opis exterioris. n̄ in pietate cordis. **Unde**
sunt illud inuaniū. q̄a uerū incedē
sc̄dm est. Menū De t̄cio. C̄tia. lx.
ut diem sabbati sc̄sifices. **Nō facies**
om̄e op̄ in eo. In h̄ p̄cepto q̄dam ē mo
 tale. ut uacatio q̄ est ad d̄m. orando. medi
 tando. colendo. **Q̄dam ē ceremoniale.** ut
 assignatio diei septime. q̄ figurabat̄ topo
 logic̄ cessatiōe a p̄c̄o. Allegoric̄. quietē
 corporis xp̄i. in sepulch̄. **Anagogic̄.** req̄em
 et̄iam in celo. **Istud ergo p̄ceptum triplic̄**
potest accipi. **Pr̄mo gen̄alit̄.** ut cessemus
 a uicij. **sc̄d̄ sp̄alit̄.** ut cessē ab opib̄
 corporalib̄ que impediunt uacatiōem ad
 d̄m. **T̄cio specialissime.** ut ē in uir̄is nem
 platus. q̄ ab opib̄ m̄dānis se separant.
 ut totalit̄ d̄o uacent. **Pr̄ma uacatio est**
necessaria. sc̄da debita. **t̄cia p̄fecta.** **Sc̄dm**
dum ergo qd̄ substantiat̄ d̄i req̄es sine
uacatio ad d̄m. sic dies d̄nica potest dici dies
 sabbati. & quelib; dies statuta ad diuinā
 uenatiōem. quib; cessandū est ab ope serui
 li. id est a p̄c̄o. & ab ope impediētē uacati
 one ad d̄m. **Opa enī seruilia determinant̄**
sub ec̄c̄ia. opa mechanica. agricult̄a. mica
nura. placitum. **De Quarto. lxv.**
Honora patrem tuū & matrē. hinc
 p̄cepto addit̄ p̄missio. sc̄l; ut sis longeu
 sup̄ t̄iam. q̄a congruū est ut seruatō
 uite aliene. m̄eatur seruatōem uite p̄
 p̄e. **Pat̄ in h̄ mandato d̄r homo.** qui est
 p̄ncipium p̄ gen̄atiōem. q̄ ad eē nat̄e. ut
 pat̄ carnalis. ul̄ p̄ncipium p̄ m̄stium rege
 nerationis q̄ ad eē gr̄e. ut sp̄ualis p̄latus.
Sunt̄ alio m̄ pat̄. nō sc̄dm ratiōem p̄
 am. s̄ ymūne. p̄ sene. q̄ d̄r pat̄ etate. ut
 p̄rege. q̄ d̄r pater defensionē. **Honor** intel
 ligit̄ hic duplic̄. sc̄l; exhibitiōe corporal

in sustentatione. & spūalis in reuerentia &
obedientia. S; obedientia diuificat sed
diuinitatem patris / q̄a pat̄ spūali debem̄
obedire in spūalibus. plato seculari. scil;
regi. in temporalib; rei publice. Pat̄ carna
li. in dispositione rei familiaris. *De*

Quintū est. Nō occides. h̄ Quinto. lxxij.

Prophetice phibet̄ homicidū. s; impli
cite omnis mot̄ ut cont̄ proximi. siue ille
sit cordis tantū. ut ira. siue oers. ut iu
melta. siue op̄is. ut percussio. extra mortē
ut depilatio. Phibet̄ h̄c omnis occisio
iniusta. S; iniusta sit iusticiā. Ex causa.
ut in illo q̄ occidit̄ sine culpa. Al̄ ex ordi
ne. ut cū ille q̄ nō est iniust̄ legis occidit̄.
Al̄ ex animo. ut q̄ndō ^{quidē} iniust̄ legis occidit̄.
s; libidine uindictē. n̄ amore iusticie. e
ciā si iniust̄ legis occidat̄. h̄ est ex aīo.

Distinguit̄ homicidū gen̄ duplex. uerū
q̄ d̄r̄ corporale. & int̄tatiū q̄ d̄r̄ spūa
le. Homicidū spūale duob; modis. vno
n̄ obmittendo. ut cū q̄s uider̄ aliu in
extrema necessitate. n̄ subuenit̄ ei. int̄
p̄tatiue d̄r̄ eū occidisse. Alio m̄ sit int̄
tendo. & h̄ q̄ndōq; coede. scil; odrendo. *John;*
Quod odit̄ frat̄e suū. homicida est. Q̄ndō
q; oer̄. scil; detrahendo. q̄a ille cui det̄ h̄c.
occidit̄ in scientia. q̄ audit̄ detractioem
in q̄ p̄us uiuebat̄ p̄ bonā famā. Q̄ndō
q; ope. scil; malo exemplo alicui occasio
nem ruine p̄stando. & tunc int̄tatiue
d̄r̄ illum occidere. *De Sexto. lxxij.*

Sextū est. Nō mechabis. In h̄ p̄cepto
sic dicit̄ Auḡm̄ phibet̄ omnis illi
tus scubitus. & illoz int̄broz omnis ille
gitim̄ usus. De hac mat̄ia habes in lib̄
tro. in cap̄lo de lux̄ia. & cap̄lo sequenti. *De*

Septimū est. Nō furtū. Sept. lxx.
Sfacies. h̄c scdm̄ Auḡm̄ phibet̄

omnis mutatio rei alienae. ex cupidi
tate. Contrectatio rei alienae potest
fieri licite trib; modis. Primo q̄ndō fit
n̄ ex cupiditate. s; obedientia. sic fecerit
fili; ^{fili;} d̄r̄ aufēndo uasa egyptioz. Sed q̄ndō
fit ex cautela. ut si aliq̄s furaret̄ gladi
um furiosi. ne sibi ul̄ alijs noceret. Tercio q̄
do fit ex necessitate. ut cū aliq̄s ad mortē
esuriens. furat̄ panē. q̄a in necessitate

Omnia s̄ ymunita. *De Octa. lxxij.*

Octamū est. Nō loq̄ris cont̄ proximi
tū falsum testimoniū. h̄ phibet̄ omne
genus mendacii. ut dicit̄ Auḡm̄ q̄ d̄r̄m̄
nat̄ p̄ tres differentias. Est enī mendacium
p̄nitiosum q̄ nocet. officiosū q̄ prodest.
iocosum q̄ delectat. Includit̄ & in h̄ p̄
cepto taciturnitas iustitiae. temp̄e necessita
tis. tamē causa & oportunitas facit̄ ipsā
taciturnitatem iustitiae eē licitā. *De i. lxxij.*

Nonū p̄ceptū. & decimū est. Nō
concupisces domū proximi tui. n̄ desi
derabis eī uxorem. n̄ seruū. n̄ ancillā. nō
bonē. n̄ asinū. n̄ omnia q̄ illi s̄. **Q**uo p̄
hibent̄ h̄ concupiscentia carnis in uxore
proximi. & concupiscentia oculoꝝ in re aliena.
Nā adh; duo maxime inclinat̄ nat̄a
corrupta. ad unū. p̄p̄ q̄seruatiōem sui
mēe speciei. ad aliud. p̄p̄ q̄seruatiōem
sui in eē indiuidui. h̄c n̄ phibet̄ appe
titus qui ex corruptione somnūs. ul̄ a
delectatione sensualitatis. q̄a impossibi
le est q̄d ille concupiscentie s̄m̄ in nobis
S; phibet̄ appetit̄. q̄ est ex q̄sensu ratiōis
Quis istud p̄ceptum tantū ad duo de
tinet̄. tamē intelligit̄ ibi. phiberi uni
uersalit̄ omnis concupiscentia male uolun

Consilium pur̄ diuidit̄ cont̄ p̄ceptū.
est p̄suasio boni melioris ad q̄d n̄ tenem̄.

78.
Consilia in multis differunt a preceptis. Pri-
mo. quia tenentur ad precepta. ad consilia vero non.
quia precepta suare est necessitatis. consilia
vero uoluntatis. Item lex uero dat precepta.
euangelium uero supradidit consilia. Et consilium
pertinet ad profectus. preceptum uero ad proficiendum.
Et promissio ad imperfectos. Precepta separant
nos ab illicitis. Et consilia a concessis. Et per
precepta declinamur a peccato. Et per consilia occasi-
ones peccandi. Et per precepta pena maxime
negatiue fugimur. Et per consilia penam cumu-
lamus. Et consilium seruatiuum. penam affert. pre-
ceptum non seruatiuum adducit supplicium. Item
ad precepta constringimur ex debito. Et ad con-
silia non nisi ex uoto. Et consilium prout fit pre-
ceptum. sic ait Augustinus. Nouere inquit est
uoluntatis. Et reddere necessitatis. Item me-
lius est deuotum in minoribus. quam in deuotum in
maioribus. promissionibus in uentri. Unde me-
lius est nuda precepta suare cum deuotione. quam
se ad consilia obligare. Et in his negligentem
esse. Nota quod in lege moysaica fuerunt iudi-
cia ceremonialia. Et moralia. Lex autem
euangelica iudicia temporalia. parte au-
ferendo. fugas euacuat. rerum ueritates exclu-
dendo. precepta summat adiciendo. adicit
autem talia. scilicet. instructionem documentorum. promul-
gationem promissionum. Et profectum consiliorum. Et ideo dicitur
lex moysaica differre ab euangelica. quia illa si-
gurat. hoc ueritates. illa timoris. ista amoris.
illa perire. hoc gratie. illa literalis. ista spiritalis.

Consilia De Consiliis euangelicis in spe
que xpi adiecit preceptis. ista sunt. *ce. lxxx.*
Primum est paupertas. quod consistit in abiectione
operis. Unde lucas. Qui non renunciauit om-
nibus quod possidet. non potest me esse discipulus.
Matthaeus. Omnis qui reliquit patrem aut matrem
aut agros propter nomen meum. centuplum accipiet. Et
uitam eternam possidebit. Unde secundum. Quona-

clius habens obulum. non ualeat obulum. Secundum
est obedientia. Matthaeus. Super cathedram moysi
sederunt scribae et pharisaei. Omnia quae dicuntur fa-
cite. Matthaeus. Si quis uult post me uenire ab-
neget semetipsum. Et tollat crucem suam. Et sequatur
me. Sciendum autem quod duplex est obedientia.
scilicet. perfecta. que se extendit ad omnia que non
sunt contra deum. uel contra regulam. quoniam quod profectus
est. Et quod dispensationi prelati non subditur. De
hac obedientia dicitur Bernardus. Perfecta obedien-
tia legem nescit. metis non artatur. non timet. pro-
fessionis angustia. Ad hanc nullus tenetur
debito necessitatis. Et solum profectus. sicut
tenentur semper emulari karissimata meliora.
Alia est obedientia imperfecta. sufficiens tamen
ad salutem. quod quis obedit tantum in his que
promissio seruare. uel in illis. quod in his tunc
tenentur. sic sunt illa sine quibus religio
perfectio non seruatur. uel recipere officia. Et huiusmo-
di. Et talis obedientia est necessitatis. Cum ergo
dicitur beatus Bernardus in regula. Ad si prelati pre-
cipiat aliquid impossibile. temptandum est
facere. loquitur de obedientia perfecta. quoniam dum ser-
uat subditur. in his ad quod non obligat ad pre-
lati preceptum. consilium est. Et magne profectus.
Et non necessitatis. Si si suat ad simplicem ad
monitionem. tale quod maioris profectus est.
Et cum est castitatis. de qua dicitur. Si eunuchus.
quod seipsum castrauerit. propter regnum celorum. Ad
idem pertinet illud Matthaeus. Audistis quia dicitur
est antiquis. non mechabitis. ego autem dico
uobis. omnis qui uidit mulierem ad concu-
piscendum eam. iam mechatus est eam in corde
suo. Hic ostenditur quod non solum dampnabilis
est consensio ad opus mechabitis. Et etiam consensio
ad delectandum. Nota quod concupiscentia ex
subito motu ueniale est. Et concupiscentia ex
delibatione proficiendi. mortale est. Pre-
terea talia consilia sunt spiritalia. Et substantialia

a omnis pfecte religionis. q̄a suos elon-
gant obseruatores a malo. n̄ solū q̄ntum
ad culpam. s; etiā q̄ntum ad causam. Om-
ne nāq; malū oritur iplurī radice. scilicet ex cō-
cupiscentia carnis. oculorū. & supbia uite.
Predcā nō cōsilia p̄fctē nos elongant ab
hac radice iplurī. Quartū iplurī karita-
tis est. **M**athei. Diligite inimicos uos.
Istud p̄ceptum est q̄ntū ad dilectiōem af-
fectus. s; q̄ntum ad dilectiōem effectus est con-
siliū. q̄a inimico uelle grām & glām ne-
cessitatis ē. s; ostendē illis signa beniuo-
lentie h̄ p̄fctōnis & consilij est. vnde ad h̄
n̄ om̄s tenent. Sane negare hominū sig-
na familiaritatis q̄ndō ueniā petit. ut
q̄ndō necessitas exposcit. uindicta est. ut
q̄ndō se ille q̄ hostis est ad familiaritatem
ingit. si habeat p̄sumptio q̄d n̄ simulato-
rie ut irrisorie facit. q̄a tunc diligit. et
im̄o inimicos iputandū nō est. S; q̄d ali-
q̄s ut se ad familiaritatem ingit inimico
h̄ p̄fctōnis est. vnde q̄d aliq̄s q̄ inu-
riam passus est reconciliatiōem & amicitia-
m q̄rat p̄fctōis ē & consilij. n̄ necessita-
tis. q̄ expectat magnū p̄emū. Intū
est mansuetudinis. **M**athei. Si quis te p̄-
ciserit i unā maxillā. p̄be ei aliam.
H sic intelligit. parat. sis aliam sustine-
patienter. & illud iplurī est patientie. re-
spectu lesionis corporis. S; ad idem p̄tinet
& aliud q̄d est patientie. respectu ablatiōis
uerū. Sic est illud. **Q**uicū uult contendē
iudicio & tunicā tollē. relinq̄ ei & palliū.
Nota q̄d contingit sua repetere fidei. uerā
iudice dupliciter. aut cū mentione et
fraude. aut cū karitate. p̄mū nulli li-
cet. sed iud. licet infirmis & imptis. p̄fctis
aut nō. vnde nō repetere. consiliū est infir-
mis. p̄fctis nō p̄ceptū. Illis autē q̄ abre-

nunciauerit. p̄tenti. n̄ licet repetere. p̄a ut
sua. s; ut igregationis. n̄ p̄ se. s; p̄ com-
mune bonū. **S**extū misericordie. & erogatiōis. ut
illud. **O**mnū p̄tenti te tōne. & illud. **S**i uis p̄-
fectus eē. uade & uende oīa q̄ possides & da-
paup̄ib;. **N**ota q̄d dare sup̄fluum i neces-
sitate ē necessitatis. s; dare quib; egem̄ est
i filij. **A**uḡtini. **M**el̄ est m̄i egere. q̄m plus
habere. **Q**d aut dicit d̄ns. **O**mnia q̄ uultis
uo faciant uobis homines. & uos similit̄ fa-
cite ill. Sic intelligit. vnde si petem̄ rem a
liq̄m. & n̄ indigemus. h̄i uellem̄ illud ratio-
nabilit̄ dari nobis. **S**eptimū consiliū est
de simplicitate uerborū. ut ibi. **S**i sermo uest̄
est ē. nō n̄. **C**ui sentis ē. **S**i affirmatio ut
negatio ē in ore. sit in corde. **A**d h̄ consiliū
reducit̄ & illud. **A**udistis q̄a d̄m est am̄s
No iurabis. ego aut d̄co uobis n̄ iura-
re om̄ino. **N**ota q̄d iurare q̄ndō ad iur-
mitate p̄tinet p̄missionis. n̄ iurare aut
q̄ndō p̄tinet ad p̄fctōem consilij. **P**hibet
etiā d̄ns iurare p̄ creatas. scilicet p̄ celū. ut p̄
terram. ut p̄ capillū. p̄t̄ idolatam. ne scilicet
aliq̄d credam̄ iuramentis eē in illis. **F**uim̄
tam̄ q̄ndōq; iuramēta p̄ euangelia. & cru-
ces. id est p̄ eū cui h̄ dedicata s̄t. **O**ctauū
est de uitanda occasione peccati. vnde d̄m
ē. **S**i ocul' tuus scandalizat. tēerue eū &
p̄ce abste. **S**ed̄m **A**uḡtini nullū n̄briū
ad littam erui p̄cipit. s; occasio p̄candi
Potest enī esse occasio ex aspectu. & tunc
ocul' scandalizat. cū aut sit bona inten-
tione. tunc ocl's d̄x̄ scandalizat. ut po-
test eē occasio ex tactu & cū bona inten-
tione. tunc man' d̄x̄ scandalizat. **I**tem
potest eē occasio peccandi ex alio. & h̄ ex cō-
siliario q̄ d̄r oculus. ut ab adiutore. q̄ d̄r
man'. & d̄x̄ter quidē iplurī. ut adiutor
in spiritalib;. **H**uiusmodi ergo si scandalizat

abiciende sunt: q̄a occasiones peccandi fugiē
 de sunt. **N**onū consiliū est de uirtutine i
 remonius: et simplicitate finis. **V**nde dicitur. **A**t
 tendite ne iusticiā uāam faciatis corā ho
 minib' ut uideamini ab eis. **E**t illud. **N**esci
 at simit' tua qd faciat cetera tua. **I**te sic lu
 ceat lux uia corā hominib' ut uideant
 oya uia bona: et glificent patre uim qui
 in celis est. **D**e hys nota qd q̄tingit cōsti
 tuere duos fines: scilicet temporale: et etimū.
Si etimū est finis ultim' h' bene ualeat. **D**e
 ho aut' spūalis ut p̄dicatio. n̄ potest referri
 ad finē temporale. ita etiā qd illud tēpora
 le referat ad dñm: qd n̄ s̄r facienda mala.
 ut ueniant bona quēcuq'q'. **E**t h' est qd ait **A**u
 gūinus. **N**o debem' euangelizare ut mandu
 cam' h' manducare ut euangelizem'. **N**o
 ra etiā qd tenem' illos actus referre ad
 dñm. quoz dñm habem' ab impto rationis:
 ut est manducare. cogitare et similia. **S**i nō
 tenem' actus uirtū et obediētiā rationi
 referre: ut est nutritua. et respiratiua. et
 huiusmodi. **D**ecimū consiliū est de reformita
 re oys. ad doctrinam ut ibi. **A**lligant onera
 gūda et impo'tabilia. digno aut' firo nolō
 ea mouere: dicunt enī et nō faciunt. **A**d idē
 h' dicitur ecce p̄mū trabem de oculo tuo: et
 tunc respiciens ecce festucā de oculo fratris
 tui. **N**ota qd in p̄dicatione quōdāq' assu
 mitur intentio genātib': scilicet de hys q̄ sunt
 de statu salutis. **A**liquādo uō assumit' inten
 tio scdm statum p̄fectionis: ut pote reli
 gionis. **P**rimo in tenet' p̄dicator face qd
 dicit' cū asserat omīs ad h' teni. **S**edō in nō
 tenet' nisi et ipse p̄fectioem illam uouit.
Vtrum aut' malus p̄cet p̄dicando disti
 guit' q̄a existens in peccato notorio p̄cat.
 quōd p̄dicat: siue h' faciat ex necessitate
 officij. siue ex uoluntate. q̄a scandalizat.

Existens aut' in peccato occulto si p̄dicat.
 et nō studet ex dicto suo compungi: adhuc
 uidet' peccare. q̄a uidet' contēpnere. **V**nde
 cūmū consiliū est de uitanda sollicitudi
 ne. ut ibi. **N**olite solliciti eē dicentes. **E**d
 manducabim' aut' qd bibem'. **E**t ibi. **N**o
 lite solliciti esse de crastino. **S**ciendum
 ig' quod triplex est sollicitudo. **P**rima
 est laudabilis: et est pudente spūalit'
Vnde ad corinthios. **Q**' sine uoce est
 sollicit' est q' s̄r dñm. **I**te ad Romanos de
 p̄latis. **I**ur p̄est in sollicitudine. **S**edā ē
 tollabilis. et iusta: est sollicitudo cure tē
 poralis q' ad corp'. **L**uce. **M**artha Martha
 sollicita es. et t̄baris cura plurima. **T**er
 cia est sollicitudo inuipalis: et ista sup
 fine thesaurizationis q' ad auariciam.
Eccliaste **P**eccori dedit dñs afflictioem et cu
 ram superflua ut addat et congreget: et h'
 uanitas. et casta sollicitudo inris. **S**olli
 cudo p̄ma p̄cipitur: sedā p̄mittit'. t̄ra p
 h' p̄bet'. **D**uodecimū consiliū ē fratne corre
 ctionis. ut ibi. **S**i p̄cauit in te frat' tuus:
 corripe eū. ut te et ipm solum. **N**ota qd
 corripe frat' quōdāq' est consiliū: ut quā
 do corripit' sup uenialib'. **Q**uōdāq' p̄cep
 tum. ut corripe de mortalib'. **E**t isto in ad
 omīs p̄inet. et obligat semp. h' n̄ ad sem
 p' q̄a p̄loco et temp'e. scilicet quōdo ualeat. et
 licet. et credit' qd utilis sit correctio. **N**o
 tandū qd t̄plex est correctio. **A**moris. ti
 moris. et pudoris. **I**unc ordinē fratne
 correctionis docet dñs in euangelio.
Primo enī inuocet' frat' esse reuocand'
 amore. cū iubeat eū singularit' ueni
 re dicens. **C**orripe eū ut te et ipm solum.
Si h' nō ualeat. docet eū sedō reuocandū
 eē timore ut ait. **S**i te n̄ audierit: adhi
 be tecū unū ul' duos testes. **T**ercio docet

